



Pelastakaa Lapset

# ” KUINKA KAUAN PITÄÄ JATKAA NÄIN? ”

**Pakolaistaustaisten perheiden  
kokemuksia perheenyhdistämisestä**



Euroopan unionin  
osarahoittama

*Euroopan unionin osarahoittama.*



**Pelastakaa Lapset**

## **”Kuinka kauan pitää jatkaa näin?” – Pakolaistaustaisten perheiden kokemuksia perheenyhdistämisestä**

ISBN 978-952-7112-80-9

Teksti: Nadia El-Radhi, Milena Myllymäki, Venla Ryymin

Käännökset: Zahra Al-Qaisi

Taitto: Atte Nykänen

Kuvat: Pelastakaa Lapset 2025

Tämä selvitys on julkaistu osana Kanava-hanketta. Hanke on Euroopan unionin osarahoittama.

# Sisällys

Esipuhe.....	4
Tiivistelmä.....	6
Suosituksset .....	7
Johdanto.....	8
Selvityksen tarkoitus ja rajaus .....	9
<b>Pakolaistaustaisten perheiden perheenyhdistäminen Suomessa .....</b>	<b>11</b>
Perheenyhdistämisen kokemus ja tuen tarve aiemman tiedon valossa .....	11
Erossa olemisen vaikutus eri perheenjäseniin.....	11
Tuki perheenyhdistämiselle ja perheenä elämiselle.....	13
Perheenyhdistämisen lainsäädännöllinen konteksti .....	14
Ulkomaalaislaki ja käsitteet.....	14
Käytännön haasteet hakemuksen tekemisessä perheiden taakkana.....	15
<b>Metodologia, rajoitteet ja eettisyys .....</b>	<b>17</b>
Aineistonkeruu .....	17
Aineisto .....	18
Aineiston analyysi ja perheiden moninaiset taustat .....	19
<b>Tulokset.....</b>	<b>21</b>
Perheiden kokema epävarmuus hyvinvointia kuormittavana tekijänä .....	21
Hakemusprosessin tuottama epävarmuus perheenjäsenten ollessa erossa toisistaan.....	21
Suppea perhekäsitys .....	23
Vanhemmuuden roolit muutoksessa.....	24
Uudenlaisia arjen haasteita ja vastuunkantamista .....	24
Perheen yhdistyminen – iloa ja totuttelua uuteen.....	25
Lapset perheen muuttuvissa tilanteissa .....	27
Ikävöintiä ja liikkumisen rajoitusten ihmettelyä erossa ollessa.....	27
Onnea ja ristiriitaisia tunteita perheen yhdistyttyä.....	28
Kotoutumisen haasteet ja kotoutumisen tuki .....	30
Kotoutumisen haasteet – yksinäinen alkutaival .....	30
Kaivattu ja saatu tuki perheenyhdistymisen ja kotoutumisen eri vaiheissa.....	32
Kiitollisuus yhdessäolosta ja lasten mahdollisuuksista.....	34
<b>Johtopäätökset .....</b>	<b>36</b>
<b>Suosituksset .....</b>	<b>40</b>
<b>Lähteet .....</b>	<b>42</b>
<b>Liitteet.....</b>	<b>45</b>

# ESIPUHE

Pelastakaa Lasten tehtävänä on saada aikaan välittömiä ja pysyviä parannuksia, jotta jokaisen lapsen oikeus elämään, suojeluun, kehittymiseen ja osallisuuteen voisi toteutua. Yhtenä tavoitteenamme on, että lapset ja nuoret saavat tarvitsemaansa tukea niin arjessa kuin poikkeuksellisissa tilanteissa. Poikkeustilanteita voivat esimerkiksi olla erilaiset humanitaariset kriisit ja katastrofit tai haurassa valtiossa lapsen tai tämän perheen kokema henkilökohtainen vaara tai uhka. Näiden takia lapset ja vanhemmat ovat usein pakotettuja lähtemään liikkeelle joko oman maan sisällä tai siirtymään toisiin maihin. Kansainvälinen Pelastakaa Lapset onkin työskennellyt pakkomuuton kokeneiden lasten parissa jo sadan vuoden ajan. Viimeisen kymmenen vuoden aikana työtä pakolaissuuden kokeneiden lasten ja näiden vanhempien parissa on kehitetty erityisen aktiivisesti myös Suomessa.

Perheiden pakkomuuttoon liittyy usein perheenjäsenten joutuminen eroon toisistaan. Suuri osa perheistä pyrkii myöhemmin jälleen pääsemään yhteen, ja osa myös siinä onnistuu. Kenenkään ei tulisi joutua elämään erossa perheestään, sillä oikeus elää perheenä on kiistaton ihmisoikeus. Esimerkiksi YK:n lasten oikeuksien sopimus korostaa lasten lähtökohtaista oikeutta elää vanhempiensa kanssa.

Pakolaistaustaiset perheet ovat kuitenkin usein erossa toisistaan varsin pitkiä ajanjaksoja. Tällä on moninaisia vaikutuksia perheenjäseniin: lasten ja vanhempien fyysiseen ja henkiseen hyvinvointiin, keskinäiseen perhedynamiikkaan ja myös kotoutumiseen uudessa maassa. Tämän selvityksen yksi keskeinen tehtävä onkin tuoda esiin pakolaistaustaisten perheiden omat kokemukset ja heidän äänensä. Näin meille valottuu myös usein keskustelusta puuttuva inhimillinen puoli: miten vanhemmat ja lapset kokivat perheenä elämisen, kun välissä oli tuhansia kilometrejä, ja miten vuosien erossa olemisen jälkeen arki yhdessä jälleen rakentui.

Kiitos perheille, jotka jakoivat kokemuksensa meidän kanssamme. Teidän äänenne on arvokas, ja sen tulee kuulua.

**Kaisa Leikola**

Pääsihteeri

**Pelastakaa Lapset ry**

## KÄSITTEET

**Kotoutuminen:** Prosessi, minkä aikana Suomeen muuttanut henkilö tulee osaksi yhteiskuntaa ja hänen osallisuutensa, tasa-arvonsa ja yhdenvertaisuutensa yhteiskunnassa lisääntyvät. Tässä selvityksessä kotoutumisen termille käytetään synonyyminä myös sopeutumista.

**Pakkomuutto:** Pakon edestä tapahtuva siirtyminen paikasta toiseen. Pakottava tarve siirtyä voi aiheutua esimerkiksi ihmisten tai luonnonkatastrofien aiheuttamien humanitaaristen kriisien ja katastrofien seurauksena. Pakolaisuus on yksi pakkomuuton muoto.

**Pakolainen:** Kansainvälisen pakolaissopimuksen määritelmän mukaisesti henkilö, jolle on myönnetty kotimaansa ulkopuolisesta maasta kansainvälistä suojelua henkilökohtaisen vainon perusteella. Tässä selvityksessä pakolaisella tai pakolaistaustaisella tarkoitetaan laajemmin henkilöitä, jotka ovat kokeneet pakkomuuton joutuessaan muuttamaan pois kotoaan tai kotimaastaan esimerkiksi väkivaltaisen konfliktin takia.

**Perheenyhdistäminen:** Perheenyhdistämisellä tarkoitetaan oleskeluvan hakemista ja saamista perhesiteen perusteella. Suomen ulkomaalaislain mukaan ulkomaalaiset perheenjäsenet voivat hakea ja saada oleskeluluvan esimerkiksi Suomessa työskentelevän tai opiskelevan perheenjäsenen vuoksi voidakseen muuttaa asumaan tämän luokse Suomeen. Oleskeluluvan voi saada myös sellainen henkilö, jonka perheenjäsen on saanut Suomesta kansainvälistä suojelua eli turvapaikan tai Suomen kansalaisuuden.

**Perheenjäsen:** Suomen ulkomaalaislaissa perheenjäseniksi katsotaan Suomessa asuvan henkilön aviopuoliso, alle 18-vuotias naimaton lapsi ja Suomessa asuvan alaikäisen huoltaja. Perheenjäseneksi katsotaan myös samaa sukupuolta oleva henkilö, jos parisuhde on kansallisesti rekisteröity.

**Perheenkokoaja:** Suomessa asuva perheenjäsen, jonka kanssa muualla asuvat perheenjäsenet haluavat Suomessa elää.

# TIIVISTELMÄ

Tässä selvityksessä tarkastellaan pakolaistaustaisten perheiden kokemuksia perheenyhdistämisestä ja sen vaikutuksista vanhemmuuteen ja perhe-elämään. Tämän lisäksi selvitetään, millaista tukea perheet tarvitsivat ja saivat Suomeen sopeutumiseen ja perheenä elämiseen. Tarkastelujaksona on niin perheen erossaoloaika kuin aika perheen yhdistymisen jälkeen.

Aineistona on käytetty loka-joulukuussa 2024 toteutettuja arabiankielisiä yksilöhaastatteluja, joissa haastateltiin yhteensä kymmentä aikuista. Tavoitteena oli haastatteluiden myötä nostaa esiin perheiden oma kokemus ja ääni sekä tuottaa ajantasaista tietoa. Tätä tietoa voidaan hyödyntää esimerkiksi perheille tarjottavien palveluiden kehittämisessä.

Selvitykseen haastatellut perheet olivat toisistaan erossa hyvinkin pitkiä aikoja, kahdesta jopa kymmeneen vuoteen. Tämä ajanjakso ei siis tarkoita vain perhesiteelle perustuvan oleskeluluvan hakemisprosessia vaan kyse on pidemmästä ajanjaksosta, mikä alkaa perheenkokoajan lähtemisestä lähtömaastaan päättyen koko perheen yhteiseen arjen elämiseen ja kotoutumiseen Suomessa. Haastatteluaineistosta nousi esiin neljä keskeistä teemaa tämän koko perheenyhdistämiskokemuksen ajalta: epävarmuuden aiheuttamat seuraukset perheenjäsenten hyvinvoinnille, vanhempien muuttuvien roolien vaikutus perhedynamiikkaan, lasten ristiriitaiset tunteet sekä kotoutumisen haasteet ja tuen tarve.

Etenkin perheenkokoajana toimineet vanhemmat kokivat erossa olemisen ajan kuormittavana pitkittyneiden ja vaikeana koettujen oleskelulupaprosessien takia. Epävarmuutta tuotti myös epäselvyys siitä, pääsisikö perhe elämään yhdessä Suomessa ja milloin tämä tapahtuisi.

Vanhempien roolit kokivat muutoksia koko ajanjakson aikana. Esimerkiksi lasten kanssa yhdessä ollut vanhempi joutui perheenkokoajan lähdön jälkeen yksin kantamaan vastuun arjesta ja lasten kasvattamisesta. Kun perhe jälleen yhdistyi, läsnäolevia vanhempia olikin jälleen kaksi, mihin niin vanhempien kuin lastenkin tuli totutella ja mukautua jälleen uusiin rooleihin. Vaikka perheen yhdistyminen koettiin lähtökohtaisesti iloisena asiana, muuttuva perhedynamiikka saattoi aiheuttaa kipuilua.

Lapset kokivat perheenyhdistämisen paikoin ristiriitaisesti. Erossa olemisen aikana lapset ikävöivät vanhempiaan, mutta samalla esimerkiksi muut lähisukulaiset lähtömaassa saattoivat muodostua entistä läheisimmiksi. Perheen yhdistyminen aiheuttikin lapsissa myös kielteisiä tunteita, kun nämä henkilöt jouduttiin jättämään taakse ja piti totutella uuteen Suomessa kahden läsnäolevan vanhemman kanssa.

Suomeen kotoutumisen alkuvaihe koettiin niin perheenkokoajien kuin myöhemmin Suomeen saapuneiden perheenjäsenten näkökulmasta yksinäisenä. Perheenä elämisen ja vanhemmuuden tuen sijaan kotoutumiseen kaivattiin enemmän tukea ja selvyyttä siitä, mitä kaikkia palveluita on tarjolla.

# Suosituksset

## SUOSITUKSET PÄÄTTÄJILLE

- » Lapsen edulla tulee olla ensisijainen painoarvo, kun tehdään päätöksiä perheenyhdistämisestä.
- » Perheenyhdistämiseen vaadittuja toimeentuloedellytyksiä pitää kohtuullistaa.
- » Perheenjäsenten erossa olemisen aika tulee minimoida.

## SUOSITUKSET PERHEIDEN KANSSA YHTEISTYÖTÄ TEKEVILLE

- » Perheille on taattava riittävä tuki oleskeluluvan hakemiseen perhesiteen perusteella, ja tuen tulee olla helposti saatavilla.
- » Perheiden kanssa työskenteleville on taattava riittävä osaaminen perheenyhdistämisen erityiskysymyksistä.
- » Kotoutumisen tuen palveluiden tulee olla perheille helposti saatavilla ja koko perheen kotoutumista tulee tarkastella kokonaisuutena.

# JOHDANTO

Usein perheenyhdistämiseen liittyvät uutiset käsittelevät ajankohtaisia lakiuudistuksia ja muuttuvia edellytyksiä sille, mitä vaaditaan, jotta Suomessa oleva perheenjäsen saisi perheensä tänne. Vähemmälle huomiolle jäävät inhimilliset seikat, kuten perheiden omat kokemukset ja se, millaisia moninaisia vaikutuksia tällä kaikella on vanhempiin ja lapsiin. Epävarmuus tulevasta ja huoli siitä, milloin perheen olisi jälleen mahdollista olla yhdessä, heijastuvat arkeen niin perheenjäseniään Suomeen odottavalla kuin Suomen rajojen ulkopuolella vielä olevilla perheenjäsenillä. Toisaalta, jos ja kun perheet jälleen pääsevät yhteen, on edessä uudenlainen arki. Samaan aikaan pitää jälleen löytää tavat elää yhdessä perheenä ja toisaalta löytää oma paikka uudessa yhteiskunnassa.

Juuri tämä näkökulma ja perheiden tarpeet perheenyhdistämiseen liittyen nousivat esiin toistuvasti keskusteluissa Pelastakaa Lasten toiminnassa mukana olleiden pakolaistaustaisten perheiden ja muiden aiheen parissa työskentelevien toimijoiden kanssa. Halusimme perehtyä vielä tarkemmin tähän aiheeseen ja tuottaa siitä ajantasaista tietoa.

Selvitys on osa vuosina 2024–2026 toteutettavaa Kanava-hanketta ja Pelastakaa Lasten kotimaan toimintaa. Hanke on Euroopan unionin osarahoittama, ja sen tavoitteena on vahvistaa erityisesti perheenyhdistämisen kokeneissa pakolaistaustaisissa perheissä myönteistä vanhemmuutta ja vanhempien, lasten ja nuorten hyvinvointia sekä tuottaa tietoa perheenyhdistämisestä. Olennaista on hankkeen aikana kuulla perheitä ja lapsia, heidän tuen tarpeitaan ja kokemuksiaan, jotta perheiden ja lasten oma ääni nousee esiin ja heidän aito osallisuutensa vahvistuu heille suunnattujen palvelujen kehittämisessä. Kiitokset kaikille Pelastakaa Lapset ry:n kollegoille avusta tämän selvityksen valmistelussa. Erityinen kiitos niille perheille, joita saimme kunnian tähän selvitykseen haastatella.



**Euroopan unionin  
osarahoittama**

*Euroopan unionin osarahoittama.*





## SELVITYKSEN TARKOITUS JA RAJAUS

Selvityksen kohderyhmänä ovat pakolaistaustaiset perheenyhdistämisen kautta yhdistyneet perheet. Aineistona on käytetty loka-joulukuussa 2024 arabian kielellä toteutettuja yksilöhaastatteluja, missä haastateltiin yhteensä 10 kohdeperheiden aikuista. Tavoitteena on haastatteluiden myötä kuulla perheiden omasta kokemuksesta ja viedä tätä tietoa heille suunnattujen palveluiden suunnittelun ja kehittämisen tueksi: niin tuen sisällölliseen kehittämiseen kuin tuen oikea-aikaiseen tarjoamiseen. Selvityksessä tuotettua tietoa välitetään perheiden kanssa toimiville ammattilaisille, sekä käytetään osana Pelastakaa Lasten pakolaistyön kehittämistä.

Selvityksessä pyritään vastaamaan seuraaviin kysymyksiin:

1. Miten vanhemmat kokivat erossaolon sekä sen jälkeen perheenä yhdessä elämisen vaikuttaneen perheeseen ja vanhemmuuteen?
  - a. Miten erossaolo vaikutti perheenä elämiseen ja vanhemmuuteen?
  - b. Miten perheenä jälleen yhdessä eläminen vaikutti perheenä elämiseen ja vanhemmuuteen?
2. Millaista tukea perheet tarvitsivat ja saivat Suomeen sopeutumiseen ja perheenä elämiseen?

Selvityksessä ei rajata pakolaistaustaisuutta koskemaan pelkästään virallisen pakolaisstatuksen saaneita henkilöitä, vaan pakolaistaustaisuudella tarkoitetaan laajemmin henkilöitä, joilla on kokemus pakkomuutosta.<sup>1</sup> Pakolaisuutta lähestytään itsemäärittelyn kautta.<sup>2</sup> Haastattelut tehtiin arabiankielisille vanhemmille, jotka asuvat pääkaupunkiseudulla. Arabian kieltä äidinkielenään puhuvat ovat edelleen Suomen suurin kielivähemmistö heti vironkielisten ja venäjänkielisten jälkeen (Tilastokeskus 17.12.2024). Myös perheenyhdistämistilastoissa arabiaa puhuvien määrä korostuu. Esimerkiksi vuoden 2024 osalta kolme kahdeksasta maasta, mistä eniten pakolaistaustaisten perheenyhdistämishakemuksia tehtiin, olivat arabiankielisiä<sup>3</sup> (Migri 17.12.2024). Pelastakaa Lasten Kanava-hankkeen omankielinen työntekijä sekä aiempi työ arabiankielisten perheiden parissa ja vanhemmuuden tematiikan ympärillä auttoivat haastateltavien perheiden löytämisessä.

Tässä selvityksessä perheenyhdistäminen käsitetään ajallisesti varsinaisen hakemusprosessin ylittävänä jatkumona. Perheenyhdistämisen vaiheet alkavat tämän määrittelyn mukaan jo perheen kokoajan lähdön valmisteluista ja lähdöstä. Perheiden kannalta perheenyhdistäminen ei kokemuksesta päätty myönteiseen perheenyhdistämispäätökseen ja perheen saapumiseen Suomeen, vaan tämän jälkeen myös perhedynamiikan ja perheenä elämisen uudelleenjärjestelyt vievät aikansa. Kokemus on jokaiselle perheelle yksilöllinen, mutta tämä selvitys pyrkii tunnistamaan sellaisia teemoja, jotka ovat perheille yhteisiä. Selvitys ei keskity selvittämään varsinaisen oleskelulupaprosessin mahdollisia haasteita tai lainsäädäntöön liittyviä seikkoja, vaan rakentamaan käsitystä siitä, millaista tukea perheet tarvitsevat perheenyhdistämisen aikana vanhemmuuteen ja perheenä elämiseen liittyen.

Rajaamisen takia tässä selvityksessä ei haastateltu suoraan lapsia vaan kysyttiin vanhemmilta, miten perheenyhdistämiskokemus on vaikuttanut lapsiin. Lasten kokemuksia tullaan kuitenkin kuulemaan Kanava-hankkeen muun toiminnan kautta tulevina vuosina.

1 Katso tarkemmin myös <https://www.pelastakaalapset.fi/tyomme/mita-teemme/lapset-kriiseissa/pakolaisuus/>.

2 Selvitykseen osallistuneet haastateltavat henkilöt ovat itse määritelleet olevansa pakolaistaustaisia mutta tästä aiheesta ei ole tarkemmin kysytty haastatteluissa.

3 Arabia näissä valtioissa virallisena ja valtaväestön puhumana kielenä.



KUVA: PELASTAKAA LAPSET

# PAKOLAISTAUSTAISTEN PERHEIDEN PERHEENYHDISTÄMINEN SUOMESSA

## Perheenyhdistämisen kokemus ja tuen tarve aiemman tiedon valossa

### Erossa olemisen vaikutus eri perheenjäseniin

Aiemmassa suomalaisessa tutkimuksessa pakolaistaustaisten perheiden perheenyhdistymistä on tutkittu erityisesti perheenkokoajina toimineiden näkökulmasta. Tutkimuksessa on nostettu esiin, kuinka perheenkokoajana toimiva vanhempi ottaa ison vastuun perheenyhdistämisen onnistumisesta. Hänen vastuullaan on usein hakemusten tekeminen, perheen matkojen ja viisumien järjestäminen suurlähetystön vierailuja varten, sekä perheen taloudellinen pärjääminen erossaolon aikana. Samalla perheenkokoajalla on usein huolta muualla olevasta perheestä, sekä jatkuva epäonnistumisen pelko. (Hiitola 2019)

Pitkittynyt huoli ja stressi voivat viedä perheenkokoajan voimavaroja niin kokonaisvaltaisesti, että opiskelu tai töiden tekeminen voi tuntua mahdottomalta. (Leinonen & Pellander 2020, 122). Toisaalta mahdollisen toimeentuloedellytyksen vuoksi osa perheenkokoajista käyttää erossa olon aikana kaiken aikansa työntekoon, jopa niin, etteivät he ehdi lepäämään työvuorojen välissä (Hiitola 2019, 195). Perheenkokoajana toimivalle vanhemmalle erossaolon aika on aiemman tutkimuksen perusteella aiheuttanut toivottomuutta ja stressiä, sekä vakavia mielenterveyden ongelmia, kuten masennusta, unettomuutta ja ahdistusta. (Leinonen & Pellander 2020, 122&123; Hiitola 2019, 195&196) Äärimmillään toivottomalta tuntuva tilanne voi johtaa perheenkokoajan itsetuhoisuuteen (Hiitola 2019, 196).

Leinonen & Pellander (2020) tuovat lisäksi esiin, kuinka fyysisesti turvallisessa ympäristössä olevat perheenjäsenet voivat kokea syyllisyyttä asemastaan suhteessa muualla olevaan perheeseen. Syyllisyyden tunne voi kohdistua esimerkiksi tilanteeseen, jossa lähtö- ja kauttakulkualueilla olevat lapset eivät pääse jatkamaan koulunkäyntiä, vaan heidän elämänsä on ikään kuin tauolla. Perheenkokoajana toimiva vanhempi voi tällöin tuntea olevansa vastuussa lasten tilanteesta, ja toisaalta oman elämän jatkaminen Suomessa näyttäytyy epärealistisena. (Leinonen & Pellander 2020, 122)

Erossa olemisen ja pelon kielteisestä perheenyhdistämispäätöksestä on todettu vaikuttavan negatiivisesti myös perheiden lasten hyvinvointiin. Suomessa olevien lasten kohdalla erossa olo toisesta vanhemmasta tai useammasta perheenjäsenestä on esimerkiksi aiheuttanut unettomuutta, ahdistusta, traumaoireita ja masennusta, sekä vaikeuttanut lasten koulunkäyntiä (Hiitola, Turtiainen & Vuori 2020, 180–181; Leinonen & Pellander 2020, 123). Lähtö- ja kauttakulkualueilla perheenyhdistämistä odottavien lasten osalta toisen vanhemman lähtö voivat aiheuttaa traumaoireilua liittyen hylätyksi tulemisen kokemukseen (Leinonen & Pellander 2020, 123). Epävarmuus ja pitkittynyt odottaminen voi toisaalta tuottaa myös epäluottamusta lähtenyt vanhempi kohtaan. Lapset voivat olla kyllästyneitä pitkittyneeseen tilanteeseen, ja perheen erossa olo voi tuntua olevan perheenkokoajana toimivan vanhemman syytä. Lasten turhautuminen ja epäluottamus vaikuttaa ymmärrettävästi myös perheenkokoajana toimivan vanhemman kykyyn ylläpitää vanhemmuutta. (Hiitola, Karimi & Leinonen 2023, 195)

Perheenyhdistämistapauksissa erossa olon ajan on todettu olevan helpompi silloin, kun perheellä on jonkinlaista toivoa yhdistymisestä. Silloin kun odotusajat ovat huomattavan pitkiä tai perhe saa hylätyn päätöksen, vaikutukset koko perheen hyvinvointiin voivat olla hyvin vakavat (Leinonen & Pellander 2020, 120). Pakolaistaustaan liittyvät traumaattiset kokemukset sekä erossa olemiseen liittyneet vaikeudet voivat edelleen vaikuttaa elämään, vaikka perhe pääsisikin yhdistymään (Hiitola, Karimi & Leinonen 2023, 196). Jokaisen perheen tilanne on yksilöllinen, mutta vaikea kokemus perheen erossa olostaan ja siihen liittyvästä epävarmuuden tilasta voivat aiheuttaa yksilötasolla sellaisia vaikeuksia, jotka vaikeuttavat myös perheenä elämistä yhdistymisen jälkeen (Hiitola, Turtiainen & Vuori 2020, 185). Lisäksi perheenjäsenet ovat erossa olon aikana eläneet ja kasvaneet erilaisissa ympäristöissä toisistaan erillään, minkä vuoksi perhe-elämää ei pysty yksiselitteisesti jatkamaan siitä mihin jäätiin, vaan se vaatii sopeutumista ja opettelua.

Varsinaista perheen yhdistymistä ja kokemuksia tästä pitkän erossa olemisen jälkeen on käsitelty muutamissa selvityksissä ja opinnäytetyöissä. Perheen yhdistyminen on toisaalta hyvinvointia edistävä ja ihana tapahtuma, mutta samaan aikaan jälleennäkeminen voi tuntua oudolta. Lapset ovat erossaolon aikana kasvaneet, eivätkä välttämättä tunnista heistä erossa ollutta vanhempiä. Lisäksi erossaolon aika voi etäännyttää puolisoita toisistaan. (esim. Socca 2011, 12) Myös Jenni Orjasniemi (2019) tuo opinnäytetyössään esiin, että perheenyhdistyminen on iloinen tapahtuma ja luo perheelle hyvinvointia. Samalla kuitenkin Suomessa olleen vanhemman on totuttava jälleen lasten kanssa asumiseen ja rakennettava auktoriteettinsa vanhempana uudelleen. Toisaalta lasten kanssa olleen vanhemman on totutettava yhteiseen vanhemmuuteen. (Orjasniemi 2019) Vaikka perheen yhdistyminen on usein odotettu ja ilontäyteinen tapahtuma, niin jälleen perheenä eläminen voi vaatia totuttelua erityisesti silloin, kun perhe on elänyt toisistaan erillään useita vuosia.

## Tuki perheenyhdistämislle ja perheenä elämlselle

Aiemmassa tutkimuksessa tuen tarve ja toisaalta tuen olemattomuus on noussut esiin suhteessa perheenyhdistämisen hakemusprosessiin. Hakemusprosessiin liittyen tuen saaminen on hyvin sattumanvaraista ja epävarmaa, mikä voi olla kohtalokasta perheenyhdistämisen onnistumisen kannalta. (Leinonen & Pellander 2020, 125; Hiitola, Turtiainen & Vuori 2020, 180) Kaivatusta tuesta, liittyen nimenomaan perheenä elämiseen ja vanhemmuuteen, ei toisaalta löydy suoranaisesti tietoa aiemmasta tutkimuksesta. Leinonen & Pellander (2020) tuovat tutkimuksessaan kuitenkin esiin perheenyhdistämistä vielä odottavien perheenkokoajien kaipuun vertaistuen mahdollisuuteen. He tuovat lisäksi esiin, että tukiverkostot Suomessa auttavat perhettä jaksamaan perheen erossaolon aikana. (Leinonen & Pellander 2020, 122 & 123)

Perheen yhdistymisen jälkeistä tukea on kartoitettu jonkin verran aiemmissa selvityksissä sekä suomalaisten ammattikorkeakoulujen opinnäytetöissä. Yleinen huomio on, että yhteiskunnalta saatu tuki perheenä elämiseen rajoittuu usein sosiaalityöntekijän antamaan ohjaukseen (Pynnönen & Väätäinen 2023; Orjasniemi 2019). Saadun tuen määrän on havaittu vaihtelevan sen mukaan, osaako perhe itse ohjautua erilaisiin palveluihin. Sosiaalitoimelta saatu tuki on koettu tärkeäksi mutta riittämättömäksi, ja kaikilla ei ole tietoa aukkoja paikkaavasta järjestötoiminnasta. (Pynnönen & Väätäinen 2023) Eniten tukea kuitenkin tarjoaa oma perhe, ja päävastuu perheen pärjäämisestä ja kotoutumisesta jääkin perheenkokoajan vastuulle (Pynnönen & Väätäinen 2023; Orjasniemi 2019; Lehtonen & Niinimäki 2015; Socca 2011).

Lehtonen & Niinimäki huomauttavat Ehjä ry:n oppaassa, että perheenyhdistämisen kautta tulleet henkilöt ovat erilaisessa asemassa kuin vastaanottokeskuksen asiakkaiksi tulleet. Perheenjäsenenä Suomeen tulleet eivät saa samanlaista tukea ja opastusta kuin vastaanottokeskusten asiakkaat, vaan vastuu jää usein perheenkokoajalle (Lehtonen & Niinimäki 2015, 107&110). Oman perheen tarjoaman tuen lisäksi suomalaiset tukiverkostot ja ystäväperheet on kuitenkin koettu tärkeiksi (Pynnönen & Väätäinen 2023; Orjasniemi 2019). Perheenkokoaja kantaa usein vastuuta perheen kotoutumisesta ja pärjäämisestä yleästi, mutta se voi viedä toisinaan kohtuuttomasti aikaa perheenkokoajalta (Lehtonen & Niinimäki 2015, 107). Perheiden suunnalta korostuukin halu vähentää perheenkokoajan taakkaa kotoutumisesta ja toisaalta lisätä perheenyhdistämisen kautta Suomeen tulleiden perheenjäsenten omaa toimijuutta (Pynnönen & Väätäinen 2023).

Perheiden erossa oleminen on kuormittavaa kaikille perheenjäsenille. Perhe itsessään onkin monelle voimavara ja tuki uudessa elämäntilanteessa sekä linkki yhteiskunnan eri palveluihin. Esimerkiksi Väestöliiton mukaan perhe tuo emotionaalista turvaa ja helpottaa sopeutumisesta aiheutuvaa stressiä (Väestöliitto 2024). Näiden lisäksi myös se, että perhe on Suomessa, liittyy niin parempaan kielitaitoon kuin parempaan työllisyyteen (Kotoutumisen osaamiskeskus 2025). Toisaalta lasten kautta perheet linkittyvät automaattisesti osaksi myös yhteiskunnan peruspalveluita, kuten esimerkiksi neuvolaa ja koululaitosta. Niin kielen oppiminen, palveluihin tutustuminen ja niiden käyttäminen sekä työllistyminen ovat olennaisia seikkoja perheiden kotoutumisen kannalta.

## Perheenyhdistämisen lainsäädännöllinen konteksti

Tässä selvityksessä ei keskitytä varsinaiseen perheenyhdistämistä koskevaan oleskeluluvan hakemusprosessiin tai sitä koskevien lakien muodostamiin rajoitteisiin tai vaatimuksiin. Tästä huolimatta kohderyhmään kuuluvien perheiden tilanteen ymmärtämisen kannalta on oleellista avata myös hieman perheenyhdistämisen lainsäädännöllistä kontekstia ja etenkin sen käytännön vaikutuksia perheisiin.

### Ulkomaalaislaki ja käsitteet

Perheenyhdistäminen eli oleskeluluvan saaminen perhesiteen perusteella on kokonaisuutena käytännössä vaikea ja kallis prosessi, eikä kaikilla ei ole siihen yhtäläisiä mahdollisuuksia (Palander ym. 2023, 22–23). Oleskeluluvan ehtoja on viimeisen vuosikymmen aikana tiukennettu useita kertoja. Lain mukaan perheenjäseneksi katsotaan Suomessa asuvan henkilön aviopuoliso ja alaikäiset naimattomat lapset. Jos perheenkokoaja on alaikäinen, niin perheenjäseneksi katsotaan hänen huoltajansa (Ulkomaalaislaki 301/2004 §37). Kansainvälistä suojelua saaneet voivat lisäksi tietyin edellytyksin saada myös muun omaisensa perheenyhdistämisen kautta Suomeen (Ulkomaalaislaki 301/2004 §115), mutta käytännössä tämä on hyvin haastavaa (ks. Pakolaisneuvonta 2021, 16 & 17).

Perheenyhdistämisen onnistumista rajoittaa myös oleskelulupaan lähtökohtaisesti vaadittu toimeentuloedellytys (Ulkomaalaislaki 301/2004 §39). Käytännössä siis jo Suomessa olevan perheenjäsenen eli perheenkokoajan on tienattava tietyn suuruista palkkaa, jotta perheenyhdistämisen ehdot toteutuisivat.<sup>4</sup> Toimeentuloedellytys on sitä korkeampi, mitä suuremmasta perheestä on kyse. Vuoden 2016 lakimuutoksen jälkeen toimeentuloedellytystä on vaadittu myös kansainvälistä suojelua saaneilta (L 505/2016). Muutoksen voimaantulon jälkeen arvioitiin, että vain 2 %:lla kansainvälistä suojelua saavilla olisi mahdollisuus ylittää toimeentuloedellytyksiin (Miettinen ym. 2016).

Myös turvapaikan ja näin ollen virallisen pakolaisstatuksen saanut voi edelleen saada perheensä Suomeen ilman toimeentuloedellytystä, mutta tämän ehtona on perheenyhdistämisen hakeminen kolmen kuukauden sisällä siitä, kun perheenkokoaja on saanut myönteisen turvapaikkapäätöksen. (Ulkomaalaislaki 301/2004 §114) On tärkeää huomioida, että perheenyhdistämishakemuksen tekeminen kolmen kuukauden sisällä turvapaikan myöntämisestä voi kuitenkin olla mahdotonta. Hakemus voi olla vaikeaa tehdä määräajassa esimerkiksi sellaisessa tilanteessa, jossa muualla oleva perhe elää epävarmoissa oloissa ja perheenkokoaja on tämän vuoksi hetkellisesti menettänyt yhteyden perheeseen (Näre 2020, 443). Perheenyhdistämisen hakemiseen ei myöskään välttämättä saada apua oikea-aikaisesti tai riittävällä tavalla, jolloin hakemusta ei pystytäkään tekemään tässä aikaikkunassa (Leinonen & Pellander 2020, 125).

Pakolaisuus ei Pelastakaa Lasten käyttämässä merkityksessä tarkoita vain virallisen pakolaisstatuksen saaneita ihmisiä, vaan myös heitä, jotka ovat joutuneet lähtemään kodistaan pakon edes-

<sup>4</sup> Esimerkiksi Helsingissä asuvan perheenkokoajan on tällä hetkellä tienattava 2910 €/kk verojen jälkeen, jotta hän saisi puolisonsa ja kaksi lastaan Suomeen. Pelkän puolison kohdalla vastaava summa olisi 1820€/kk. (Toimeentuloedellytys Suomesta oleskeluluvan saaneen perheenjäsenelle n.d.)

sä esimerkiksi väkivaltaisuuksien tai luonnonkatastrofien vuoksi. Toissijaista suojelua<sup>5</sup> saaneiden kohdalla toimeentuloedellytystä puolestaan lähtökohtaisesti vaaditaan, paitsi silloin kun perheenkokoaja on alaikäinen. Suomen kansalaisuuden saaneita toimeentuloedellytys ei kuitenkaan koske (Ulkomaalaislaki 301/2004 §50), joten kansalaisuuden saaminen voi olla korkean toimeentulovaahtimuksen vuoksi ainut mahdollinen reitti myös pakolaistaustaisten perheiden yhdistymiseen (ks. Palander 2023).

### **Käytännön haasteet hakemuksen tekemisessä perheiden taakkana**

Varsinaisen hakemuksen tekeminen tuo perheenjäsenille erilaisia käytännön haasteita. Toimeentuloedellytyksen asettaman esteen lisäksi perheenyhdistämisen hakeminen on maksullista<sup>6</sup>, ja hakemiseen liittyy usein matkustamista toiseen valtioon. Suomessa asuva perheenkokoaja ei enää vuoden 2011 jälkeen ole voinut tehdä perheenyhdistämishakemusta, vaan oleskelulupaa perhesiiteen perusteella hakevan, yleensä perheen lähtömaassa tai jossain toisessa maassa oleilevan perheenjäsenen on tehtävä hakemus. Hän voi tehdä sen internetissä tai Suomen suurlähetystössä. Käytännössä hakijan on kuitenkin hakemusprosessin aikana matkustettava Suomen suurlähetystöön haastateltavaksi, sekä todistamaan henkilöllisyytensä ja lopulta hakemaan oleskelulupakortin (Pakolaisneuvonta 2021, 6). Hakija ei voi tehdä tätä missä vain Suomen suurlähetystössä, vaan hänelle määritetään tietty lähetystö (Palander ym. 2023, 22). Hakijan tulee lisäksi oleskella laillisesti siinä maassa, jossa jättää hakemuksensa (Ulkomaalaislaki 301/2004 §60).

Viisumin hankkiminen, tarvittavien asiakirjojen sekä matkojen maksaminen estävät osalta mahdollisuuden tosiasiallisesti edes hakea perheenyhdistämistä. Lisäksi suurlähetystöön tulee usein matkustaa useita kertoja, mikä lisää kustannuksia. (Hiitola 2019, 194) Erityisesti pakkomuuton kontekstissa tarvittavien henkilöllisyystodistusten tai passin hankkiminen voi olla tilanteen vuoksi mahdotonta ja tämä voi estää perheenyhdistämisen toteutumisen (Näre 2020, 444; Pakolaisneuvonta 2021, 7). Asiakirjojen hankkiminen voi lisäksi vaatia merkittäviä taloudellisia resursseja, sillä näiden hankkiminen voi tietyissä valtioissa vaatia lahjusten maksamista. Onkin yleistä, että perheet käyttävät kaikki taloudelliset resurssinsa ja velkaantuvat perheenyhdistämisen hakemisen myötä. (Hiitola 2019, 194 & 195)

Vaikean hakemusprosessin lisäksi perheenyhdistämiseen liittyy tyypillisesti pitkä erossaolon aika ja toisaalta epävarmuus perheenyhdistämisen onnistumisesta. Perheet eivät tiedä, kuinka pitkään he joutuvat elämään erillään toisistaan, ja pitkittynyt odottaminen sekä epävarma tilanne voi olla perheille hyvin raskas kokemus (Hiitola, Karimi & Leinonen 2023, 189–191). Kriteerit perheenyhdistämisen onnistumiselle vaikuttavat usein perheiden näkökulmasta sekavilta eikä prosessi näytä tyydyttävältä perheille läpinäkyvänä. Maahanmuuttovirasto käsittelee perheenyhdistämisen hakemukset. Päätöksissä arvioidaan esimerkiksi perhesiiteen luonnetta sekä perheeseen liittyviä kulttuurisia ja sosiaalisia siteitä kotimaahan (Ulkomaalaislaki 301/2004 §66 a). Oleskelulupa voidaan evätä esimerkiksi silloin, jos perhe-elämän katsotaan päättyneen tai jos katsotaan perheenkokoajan antaneen oman oleskelulupansa saamiseksi vääriä tietoja tai jättäneen kertomatta jotain oleellista (Ulkomaalaislaki 301/2004 §36 c).

5 Toissijainen suojele tarkoittaa, että varsinaisen turvapaikan edellytykset eivät täyty, mutta katsotaan, että hakijaa uhkaa muutoin vakava hengenvaara tai esimerkiksi aseelliseen selkkaukseen liittyvä mielivaltainen väkivalta.

6 Vuonna 2025 sähköinen oleskelulupahakemus maksaa 550 euroa ja paperinen hakemus 580 euroa. (Käsittelymaksut ja maksaminen n.d.)

Päätöksiin liittyy paljon harkinnanvaraa, mikä saa paikoin päätökset näyttämään perheiden näkökulmasta myös epäjohdonmukaisilta.<sup>7</sup> Hakijat eivät välttämättä saa riittävän ymmärrettävällä tavalla tietoa siitä, miksi perheenyhdistämisen hakemus on hylätty, ja toisaalta, mikä johtaisi hakemuksen hyväksymiseen (Halme-Tuomisaari, Tapaninen & Aunela 2019). Päätökset voivat tuntua jopa mielivaltaisilta ja epäreiluilta erityisesti sellaisissa tilanteissa, joissa oman perheen saaminen Suomeen pitkittyy tai oleskelulupahakemukset jopa hylätään samaan aikaan kun toinen, samoista lähtökohdista oleva perhe, saa nopeammin positiivisen päätöksen ja pääsee jälleen elämään yhdessä perheenä. (Leinonen & Pellander 2020, 126.)

---

<sup>7</sup> Varsinainen perhesiteen perusteella haettavan oleskeluluvan lakisääteinen käsittelyaika on 9 kuukautta mutta esimerkiksi tarvittavat lisäselvitykset hakemuksiin saattavat pidentää käsittelyaikaa. Erilaisia oleskelulupaprosessien keskimääräisiä kestoja perhesiteen perusteella haetuista oleskeluluvista on eritelty Maahanmuuttoviraston internetsivuilla. Kirjoitushetkellä näitä esimerkkejä eri oleskeluluvista perhesiteen perusteella oli 12: <https://migri.fi/kasittelyajat#perhe>. Vaikka henkilöllä olisi pakolaistausta, ei ole esimerkiksi mahdollista yksiselitteisesti sanoa, millä perusteella lopulta perheenyhdistämistä haetaan.





KUVA: IMAD ASHKAR / PELASTAKAA LAPSET

## METODOLOGIA, RAJOITTEET JA EETTISYYS

### Aineistonkeruu

Tässä selvityksessä käytetään aineistona yksilohaastatteluja, jotka toteutettiin perheenyhdistämisen läpikäyneille arabiankielisille pakolaistaustaisten perheiden aikuisille loka-joulukuussa 2024. Haastattelu aineistonkeruumenetelmänä valikoitui aiheen, kohderyhmän ja selvityksen tarkoituksen perusteella. Pakolaistaustaisten perheiden perheenyhdistämisestä ja tämän vaikutuksista vanhemmuuteen ja perheenä elämiseen ei ole juurikaan ajankohtaista tutkimusta. Haastattelut auttavatkin muodostamaan laajaa kuvaa tutkittavasta ilmiöstä, ja tietoa saadaan enemmän kuin esimerkiksi kyselyissä (Hirsjärvi & Hurme 2008, 35). Toisaalta selvityksen kohderyhmä on eriarvoisessa asemassa suomalaisessa yhteiskunnassa, mikä tekee menetelmän valinnasta myös eettisen ratkaisun. Haastattelut mahdollistavat haastateltaville tilaisuuden tuoda esiin vapaamuotoisesti heitä itseään koskevia asioita ja olla itse tuotetun tiedon lähteenä (Hirsjärvi & Hurme 2008, 35&36). Näin mahdollistettiin myös aito osallisuus ja oman äänen esiin tuominen aiheesta.

Haastattelut toteutettiin arabiaksi ja haastattelijana toimi Kanava-hankkeen hankesuunnittelija, joka puhuu itse toisena äidinkielenään arabiaa. Haastattelija oli mukana jo kysymysten laatimisessa, eikä haastatteluissa tarvittu tulkkia, mikä myös pienensi väärinymmärrysten mahdollisuutta. Haastattelija pystyi kielitaitonsa ja kulttuurisen ymmärryksen myötä luontevasti tarkentamaan kysymyksiä tarvittaessa ja ottamaan huomioon kulttuuritaustan vaikutuksen siihen, miten haastateltava ymmärtää esitetyt kysymykset. Haastatteluissa pyrittiin käsittelemään aihetta sensitiivisesti, ja haastattelukysymysten valmistelussa käytettiin erityistä harkintaa ja pohdittiin kysymysten tarpeellisuutta. Pyrittiin myös välttämään tarpeettomia suoraan tunteisiin tai mahdollisiin trau-

maattisiin kokemuksiin liittyviä kysymyksiä. Haastattelu antaakin menetelmänä mahdollisuuden toistaa ja selventää kysymyksiä sekä oikaista mahdollisia väärinkäsityksiä (Tuomi & Sarajärvi 2018, 85). Varsinaiseen perheenyhdistämisen hakuprosessiin liittyviä kysymyksiä esitettiin vain taustoitukseksi, jotta rajatussa haastatteluajassa pystyttäisiin keskittymään juuri perheenä elämiseen ja siihen liittyvän tuen tarpeeseen. Haastateltavat saivat kuitenkin vastata asetettuihin kysymyksiin vapaasti ja niin pitkästi kuin halusivat. Näin annettiin haastateltaville vanhemmille tila tuottaa tietoa heidän omista kokemuksistaan ilman, että vastauksille olisi ennalta määritellyt ehdot.

Haastattelut toteutettiin anonymisti, eli haastattelun yhteydessä haastateltavilta ei kerätty nimiä tai yhteystietoja. Haastateltaville tuotiin suostumuslomakkeessa myös esiin mahdollisuus missä vain vaiheessa peruuttaa osallistumisensa selvitykseen, ja heille annettiin haastattelijan yhteystiedot tätä varten. Haastatteluiden aikana esiin tulleet tunnistetiedot puolestaan anonymisoitiin litteroinnin yhteydessä, eli aineistossa ei ollut nähtävissä nimiä, asuin- ja työpaikkaa, mikä mahdollistaisi haastateltavan tai hänen perheenjäsenensä, kuten alaikäisen lapsen henkilöllisyyden tunnistamisen. Selvityksen tekemiseen osallistuneilla oli ajantasainen tietosuojaja- ja tietoturvakoulutus, mikä tuki aineiston käsittelyä.

Litteroinnin ja samalla haastatteluiden kääntämisen arabiasta suomeksi suoritti tulkkiharjoittelija, ja haastattelijana toiminut Kanava-hankkeen hankesuunnittelija kävi tarvittaessa materiaalia läpi harjoittelijan kanssa.

## Aineisto

Selvitystä varten toteutettiin yhteensä kymmenen haastattelua, mutta lopulta tämän selvityksen tuloksiin käytettiin näistä kahdeksaa. Kaksi haastatelluista oli perheenyhdistämisen kautta tulleet puolisoita, joilla ei ollut lapsia, joten nämä haastattelut päätettiin jättää selkeyden ja tasapainon vuoksi analyysin ulkopuolelle. Avioliitto oli lisäksi solmittu vasta toisen puolison jo ollessa Suomessa, eli he eivät olleet eläneet aiemmin yhdessä perheenä.

Kaikki haastatellut perheet koostuivat äidistä, isästä ja lapsista. Huomionarvoista on, että haastatelluista kahdessa on haastateltu saman perheen eri vanhempaa. Tämä on kuitenkin huomioitu aineiston analyysissä niin, ettei tämän perheen kokemus korostu. Lisäksi yksi haastatelluista perheenkokoajista ei ollut haastattelun hetkellä toistaiseksi onnistunut saamaan perhettään Suomeen, minkä vuoksi tästä haastattelusta saatu aineisto oli osittain erilaista suhteessa muihin. Tulokset pohjautuvat siis kahdeksaan haastatteluun ja seitsemän perheen kokemukseen, joista yksi ei ole päässyt toistaiseksi yhdistymään.

Aineiston rajaus pääkaupunkiseudulla asuviin arabiankielisiin perheenyhdistämisen kautta yhdistyneisiin pakolaistaustaisiin perheisiin asettaa aineistolle tietyt rajoitteet. Kokemukset saatavilla olevasta tuesta voivat vaihdella paikkakuntaakohtaisesti, ja jotkut perheenä elämiseen liittyvät tulokset voivat olla riippuvaisia perheiden taustasta. Voidaan kuitenkin olettaa myös muihin kieli- ja kulttuuriryhmiin kuuluvien pakolaistaustaisten perheenyhdistämisen kautta Suomessa yhdistyneiden perheiden kokemusten olevan jossain määrin samansuuntaisia. Laadullisessa tutkimuksessa yleistettävyyys ei myöskään ole lähtökohtainen tavoite, vaan olennaista on tuottaa uutta tietoa halutusta ilmiöstä (Tuomi & Sarajärvi 2018, 87). Aineiston analyysin myötä tuli myös yhä selkeämpiä, ettei samankaan kieli- ja kulttuuriryhmän sisällä perheet ole samanlaisia. Jokaisen perheen

kokemus ja matka Suomeen oli yksilöllinen riippumatta siitä, että suurin osa haastateltavista oli esimerkiksi kotoisin Irakista.

Selvityksessä käytetyissä haastatteluissa haastateltavista naisia on kuusi ja miehiä kaksi. Äidin näkökulma siis korostuu aineistossa. Kummatkin haastatelluista isistä toimivat perheenkokoajina, ja äideistä tässä roolissa oli kaksi. Haastatelluista yhteensä neljä on tullut Suomeen perheenjäsenenä ja neljä on toiminut perheenkokoajina. Yhdessä tapauksessa äidin kanssa Suomeen tullut lapsi toimi virallisena perheenkokoajana, mutta äiti kuitenkin oli lapsen kanssa Suomessa ja näin ollen samanlaisessa tilanteessa, kuin muut perheenkokoajana toimineet. Aineistossa on siis tasaisesti näkökulmia perheenjäsenten sekä perheenkokoajien näkökulmasta. Kaikissa tapauksissa perheen lapset asuivat erossaolon aikana äidin kanssa, eli lapsista erossa ollut vanhempi oli kaikkien haastateltavien perheissä isä.

## Aineiston analyysi ja perheiden moninaiset taustat

Aineiston analyysimenetelmänä on tässä selvityksessä käytetty laadullista sisällönanalyysiä. Sisällönanalyysi pohjautuu aineiston lukemiseen, jäsentämiseen ja luokitteluun, minkä perusteella aineistosta tuotetaan asetettuihin kysymyksiin vastaavat tulokset (ks. Tuomi & Sarajärvi 2018). Käytännössä sisällönanalyysi tarkoittaa siis aineistoon tutustumista ja sen luokittelua sellaiseen muotoon, että aineistosta saadaan muodostettua haluttuihin kysymyksiin vastaavia tuloksia. Menetelmä soveltuu tähän selvitykseen, sillä tarkoituksena on tuottaa tietoa haastatteluiden sisällöstä.

Analyysiä varten haastatteluaineisto oli litteroinnin yhteydessä käännetty suomeksi, ja analyysi tehtiin näiden käännettyjen litteraattien pohjalta. Analyysin aluksi tehtiin lähilukua, eli kaikki haastattelut luettiin läpi useamman kerran. Tämän jälkeen aineistoa alettiin karsimaan niin, että selvityksen kannalta olennaiset kohdat siirrettiin erilliselle tiedostolle. Seuraavaksi aineistoa luokiteltiin eri aihealueiden alle useampaan taulukkoon, jotta aineisto tulisi helpommin analysoitavaksi. Tämän jälkeen aineistosta alettiin etsiä aihealueittain toistuvia teemoja ja toisaalta poikkeavuuksia. Tässä kohtaa yhteensä kymmenestä haastattelusta kaksi päätettiin jättää analyysin ulkopuolelle. Jo aihealueittain luokiteltua aineistoa käytiin jälleen läpi ja teemoiteltiin edelleen käyttämällä värikoodausta. Tulokset kirjoitettiin esiin nousseisiin teemoihin ja poikkeavuuksiin perustuen.

Analyysin edetessä tuli yhä selvemmäksi, kuinka erilaisia haastateltavien taustat todella olivat. Jokaisen perheen tausta ja kokemus perheenyhdistämisen koko aikajanalta on yksilöllinen, vaikka tuloksissa on myös paljon samankaltaisia kokemuksia. Osalla perheistä on myös ollut perheenyhdistämisen lisäksi muita reittejä Suomeen. Yhdessä tapauksessa perheen jo täysi-ikäiset lapset eivät perheen odotusten vastaisesti päässeetkään muun perheen mukana perheenyhdistämisen kautta Suomeen lapsen alaikäisyyden vaatimuksen vuoksi. Nämä lapset olivat kuitenkin saapuneet Suomeen myöhemmin muita reittejä pitkin. Toisessa tapauksessa lähtömaahan jäänyt alaikäinen lapsi meni aikuistuttuaan naimisiin Suomessa asuvan puolison kanssa ja tuli itse näin perheenyhdistämisen kautta Suomeen. Kolmannessa tapauksessa perheen isä oli hylätyn perheenyhdistämispäätöksen jälkeen saapunut Suomeen turistiviisumilla, mutta tämä oli lopulta vaarantanut koko perheen oleskeluluvat. Tilanteessa, jossa perheenyhdistäminen ei onnistu tai tuntuu mahdottomalta, haetaan myös aktiivisesti muita ratkaisuja, jotta perhe pääsisi elämään yhdessä. Perheiden taustojen ja kokemusten eroavaisuuksien takia oli erityisen tärkeää keskittyä analyysissa perheitä yhdistävien teemojen tunnistamiseen.

Haastateltavien perheet olivat lopulta olleet erossa toisistaan noin kahdesta vuodesta noin kymmeneen vuoteen, ja keskimäärin erossa olo oli kestänyt noin kuusi vuotta. Lisäksi kuitenkin yksi haastateltava ei ollut vielä saanut reilun yhdeksän vuoden erossaolon jälkeen perhettään Suomeen. Tämä näkyi koko haastattelun ajan niin, että vastaukset haastattelukysymyksiin olivat vaikeiden kokemusten sävyttämiä ja jopa traagisia. Erossaolon aikana yksikään perheistä ei myöskään ollut päässyt tapaamaan toisiaan, mikä tarkoitti, että isä oli perheestä erossa jopa noin kymmenen vuotta. Matkustaminen tapaamaan muualla ollutta perhettä ei ollut usein mahdollista perheenkokoajalle tai muulle Suomessa jo olleelle perheelle liikkumisen rajoitteiden, kuten keskeneräisen turvapaikkaprosessin tai kielteisen viisumipäätösten, vuoksi. Tämä tuli kuitenkin perheille usein yläläytyksenä. Toisaalta näkeminen olisi useassa tapauksessa ollut myös taloudellisista syistä vaikeaa. Mahdotonta näkemisestä teki kuitenkin lopulta liikkumisen rajoitteet.

Kolme haastateltavaa kertoi perheenyhdistämisen hakemuksesta päätöksen saamiseen kestäneen noin yhdeksän kuukautta. Yhdessä näistä perhe sai kuitenkin useamman hylätyn päätöksen, eli myönteisen päätöksen saaminen kesti useamman vuoden. Muut haastateltavat kertoivat perheenyhdistämisen hakemuksesta päätökseen kestäneen vuodesta kahteen vuoteen. Erossaolon pituutta osaltaan selittää Suomeen ensin tulleiden perheenjäsenten oman oleskelulupaprosessin kesto, sekä se, oliko perheenyhdistämisen hakemiseen liittynyt hylättyjä päätöksiä, koska oleskeluluvan edellytyksen eivät täyttyneet (esimerkiksi edellytetty toimeentulo.) Perheen yhdistäminen ei siis ajallisesti tarkoita vain perheenyhdistämisen hakemiseen ja siihen saatuun ratkaisuun kuluvaan aikaan, vaan kyse on paljon tätä pidemmästä ajanjaksosta.



KUVA: OLGA RYAZANTSEVA/PELASTAKAA LAPSET

## TULOKSET

### Perheiden kokema epävarmuus hyvinvointia kuormittavana tekijänä

Vaikka hakemusprosessi rajattiin selvityksen ja varsinaisten haastattelukysymysten ulkopuolelle, prosessin jättämät vaikutukset ja kokemukset heijastuivat silti laajemmin koko kokemukseen perheenyhdistämisestä eikä niitä voinut jättää pois analyysistä. Haastatteluissa kerrottiinkin paljon oleskelulupaprosesseista sekä pitkittyneen odottamisen ja epävarmuuden tuottamasta taakasta. Tämä osoittaa, ettei oleskelulupaprosesseja voi erottaa perheiden kokemuksista, vaan ne ovat sen keskeinen osa.

#### Hakemusprosessin tuottama epävarmuus perheenjäsenten ollessa erossa toisistaan

Epävarmuus perheenyhdistämisestä ja tähän kuluva ajasta aiheutti huolta ja stressiä erityisesti erossaolon aikana, mutta epävarmuus saattoi jatkua myös yhdistymisen jälkeenkin. Erityisesti niiden haastateltavien kohdalla, joilla erossaolo oli kestänyt tavanomaista pidempään, oli hyvinkin ikäviä kokemuksia suhteessa oman oleskeluluvan saamiseen tai perheenjäsenten oleskelulupaprosesseihin. Tämä oli kuormittanut perheiden vanhempien henkistä hyvinvointia, ja iso osa kertoikin uupuneensa oleskelulupahakemuksiin liittyvien vaikeuksien myötä.

Koko perheen erossaoloa pitkitti osaltaan perheenkokoajana toimineiden vanhempien omien oleskelulupien saamisen pitkittyminen, mikä näkyi useammassa haastattelussa. Vaikein kokemus oli haastateltavalla, joka sai kaksitoista hylättyä päätöstä ennen turvapaikan saamista. Ennen mahdollisuutta hakea perheenyhdistämistä on siis voitu joutua jo olemaan erossa useita vuosia perheenkokoajan oman oleskelulupaprosessin vuoksi. Kun oma oleskelulupa oli saatu, seurasi varsinainen perheenyhdistämisen liittyvä hakemusprosessi<sup>8</sup>. Epävarmuus, odottaminen ja erossaolo siis jatkuivat.

<sup>8</sup> Oleskeluluvan hakeminen perhesiteen perusteella

Haastatellut, joiden erossaolo oli pitkittynyt, kertovat kuinka oma tilanne tuntui epäreilulta erityisesti silloin, kun perhe oli nähnyt muiden samassa tilanteessa olevien saaneen oleskelulupansa suhteellisen nopeasti ja päässeen jatkamaan elämäänsä:

**”-- Minun kaverini oli haastattelussa samana päivänä kuin minä ja seuraavana päivänä aamulla, hänen puolisonsa palasi töistä ja avasi sähköpostin ja hänelle oli tullut päätös. Tässä asiassa olemme kokeneet epäoikeudenmukaisuutta. -- Meidän kohdallamme, me olimme vaan vastaanottokeskuksessa seitsemän ja puoli vuotta, vauva syntyi ja kasvoi, eikä nähnyt hänen isäänsä. Menneisyudessa on ollut hetkiä, joista en ikinä pääse yli, mahdotonta --” (H4)**

Sitaatissa esitetyn jälkeenkin perheen odottaminen jatkui, kun isän oleskelulupahakemuksen käsittely pitkittyi, eikä äiti yrityksistä huolimatta saanut käsittelyä nopeutettua. Perheen arkea varjosti Suomessa äidin sairaus, minkä vuoksi pitkittynyt erossa olo perheen toisesta vanhemmasta tuntui erityisen epäreilulta. Jokaisella perheellä on yksilöllinen tilanne, eikä prosessit ja päätökset ole täysin vertailtavissa kaikkine yksityiskohtineen. Pitkittyneet hakemusprosessit, käänneet ja toisaalta tunne siitä, ettei päätöksiin tai niiden aikatauluun pystynyt itse vaikuttamaan, kuormittivat kuitenkin hyvinvointia jo ennestään vaikeassa tilanteessa.

Osa haastateltavista kertoo myös taloudellisen tilanteen tuomasta epävarmuudesta. Esimerkiksi yhden perheenkokoajana toimineen isän oli lykättävä perheenyhdistämistä useampaan kertaan taloudellisten esteiden vuoksi. Myös toinen haastateltavista kuvasi, kuinka useampi hylätty päätös perheenyhdistämisestä oli tuottanut perheenkokoajana toimineelle isälle niin paljon paineita, että tämä ”romahti ja sairastui”. Yksi isä teki kaikkensa lähettääkseen perheelle rahaa ja eli itse Suomessa vaatimattomasti. Lisäksi hän koki paineita siitä, ettei pystynyt toteuttamaan lastensa toiveita, ja pitkittynyt erossaolo sai hänet katumaan lähtöään:

**”-- He [lapset] pyytävät minulta asioita ja minä en rehellisesti pysty toteuttamaan niitä -- se että en pysty toteuttamaan heidän toiveitaan, on ollut erittäin vaikeaa. Joskus mietin, että olisin jäänyt mieluummin lähtömaahan odottamaan kohtaloani, enkä ryhtynyt tähän, sillä en hyötynyt tästä mitään. Mitä sain aikaan koko tänä aikana? Aikaa meni elämästäni ja terveyteni romahti, näen painajaisia ja henkinen hyvinvointi on nolla.” (H8)**

Sitaatissa isä kuvaa, kuinka vaikeaa vanhempana oleminen on tilanteessa, jossa lasten toiveita ei pysty toteuttamaan. Samalla perheen erossaolon kesto ja toisaalta epävarmuus yhdistymisestä vaikuttivat negatiivisesti hänen hyvinvointiinsa. Ne isät, jotka toimivat perheenkokoajina, yrittivät parhaansa mukaan huolehtia perheenyhdistämisprosessin etenemisestä ja onnistumisesta. Samaan aikaan he saattoivat huolehtia perheen pärjäämisestä yllärajoitettavalla rahalla ja elämällä itse vaatimattomasti. Nämä isät kokivat myös paineita ja stressiä muualla olleen perheen pärjäämisestä sekä perheenyhdistymisen onnistumisesta. Erossaolon aikana kohdatut hylätyt päätökset puolestaan kuormittivat heitä, sillä heidän vaivannäköään ei palkittu, vaan stressaava ajanjakso jatkui.

## Suppea perhekäsitys

Samalla kun perhe yhdistyi, saatettiin myös tosiasiaa erota osasta perhettä. Esimerkiksi yhden perheen kohdalla jo täysi-ikäistyneet lapset eivät saaneet oleskelulupaa muun perheen mukana Suomeen, ja tämä oli koko perheelle iso shokki. Vaikka perhe koki iloa siitä, että he pääsivät osittain yhdistymään, niin samaan aikaan osasta lapsista eroaminen oli perheen äidille vaikeaa, ja erityisen vaikeaa eroaminen sisaruksista oli perheen alaikäisille lapsille. Iloitseminen perheen yhdistämisen onnistumisesta oli siis vaikeaa tilanteessa, jossa osa sisaruksista ei päässyt Suomeen ja erossaolo jatkui. Suppea käsitys perheestä ei välttämättä siis kuvaa perheiden omaa käsitystä. Koko perheelle tuli yllätyksenä, ettei täysi-ikäisiä lapsia laskettu perheenjäseniksi. Erityisesti äiti kantoi huolta juuri täysi-ikäistyneestä tyttärestään. Tytär oli yhtä lailla äidin silmissä vielä lapsi, kuten pienemmätkin sisarukset.

Yhteenvedon voitaneen sanoa, että tuntematon tulevaisuus, vaikeat kokemukset liittyen oleskelulupien hakemusprosesseihin ja epätoivo perheen yhdistämisen suhteen tuottivat erityisesti erossaolon aikana haasteita vanhempien henkiseen hyvinvointiin. Toisaalta kaikkien kokemus ei ollut samanlainen, sillä yksi haastateltava ei esimerkiksi kokenut erossaoloa lainkaan haastavaksi. Hänellä oli tukiverkostoja koko erossaolon ajan, ja toisaalta tämä aika kesti huomattavasti vähemmän aikaa kuin muilla haastatelluilla. Lisäksi myös toinen vanhempi kuvaa erossaolon aikaa neutraaliin sävyyn. Hän korostaa, että muualla ollut perhe oli vakaissa oloissa, ja toisaalta hänellä itsellään oli Suomessa ystäviä sekä työpaikka. Nämäkin haastateltavat kuitenkin toivoivat perheen yhdistämisen olevan helpompaa. Kokemukseen perheen yhdistämisestä ylipäänsä näyttäisi vaikuttavan, onko perhe lopulta päässyt Suomeen ja onko oleskeluluvat saatu, sekä se, millainen matka tähän pisteeseen on ollut.

## Vanhemmuuden roolit muutoksessa

Vanhemmuus ja vanhempien roolit perheissä muuttuvat sen mukaan, mikä perheen tilanne juuri tarkasteluhetkellä on. Ne muuttuvat haastatteluiden perusteella merkittävästi toisen vanhemman erotessa perheestä ja hakevat jälleen uudestaan paikkaansa kun palataan yhteen. Kaikissa haastatelluissa perheissä erossa lapsista oli siis isä ja äiti puolestaan pääasiassa oli lasten kanssa joko Suomessa perheenkokoajan roolissa, kauttakulkumaassa tai lähtömaassa. Vanhemmat eivät usein olleet ajatelleet erossaolon kestävän niin pitkään, kuin se lopulta kesti. Lisäksi tapaamisen mahdollisuus tuli usein perheille yllätyksenä. Esimerkiksi yksi Suomessa perheestään erossa ollut isä yritti seitsemän kertaa matkustaa tapaamaan kauttakulkumaassa ollutta perhettään, mutta hänelle ei myönnetty viisumia.

### Uudenlaisia arjen haasteita ja vastuunkantamista

Lapsistaan erossa olleet vanhemmat eivät etäisyyden vuoksi pystyneet harjoittamaan vanhemmuutta perinteisesti olemalla läsnä lasten arjessa. Vanhemmuutta ylläpidettiin kuitenkin olemalla mahdollisimman usein yhteydessä lapsiin esimerkiksi päivittäin puhelimitse ja videopuheluiden välityksellä. Yhden perheen kohdalla yhteydenpito oli nettiyhteyden puutteen vuoksi aika ajoittunut, ja toisessa perheessä muualla olleeseen isään menetettiin yhteys useammaksi vuodeksi hänen olosuhteidensa vuoksi. Jokainen perhe, mahdollisuuksien mukaan, piti kuitenkin yhteyttä toisiinsa aktiivisesti, ja erossa ollut vanhempi vaihtoi kuulumisia lasten kanssa. Seuraavassa sitaattissa tyttärensä kanssa lähtömaassa ollut äiti kuvaa, kuinka he pitivät yhteyttä Suomessa olleeseen isään:

**”Siitä oli tullut meille rutiini, palaan kotiin töistä, jolloin hän [tytär] on ollut mummonsa kanssa ja soitetaan isälle iltapäivällä yhdessä ja soitellaan uudestaan ennen nukkumaanmenoa. Ja kun hän [puoliso] palaa kotiin, hän soittaa vaan minulle mutta muut kaksi kertaa oli rutiinia.” (H3)**

Yhteydenpito saattoi kuitenkin myös olla erityisesti pitkän erossaolon vuoksi vaikeaa. Edelleen erossa perheestään ollut haastateltava kertoi, kuinka ei aina pystynyt pitämään perheeseen yhteyttä, sillä halusi välttää konflikteja. Muualla ollut perhe oli kyllästynyt odottamaan, ja isä koki syyllisyyttä perheen elämästä vaikeissa olosuhteissa. Lisäksi isä koki paineita siitä, ettei pystynyt toteuttamaan lastensa toiveita, ja pitkittynyt erossaolo sai hänet katumaan lähtöään. (H8)

Lasten kanssa Suomessa tai muualla olleiden äitien osalta erossaolon ajassa korostuu vastuu riippumatta siitä, oltiin lasten kanssa Suomessa vai ei. Poiketen tästä yksi äiti kertoo, ettei erossaolo vaikuttanut vanhemmuuteen, sillä hän oli tämän ajan muun suvun ympäröimänä lähtömaassa. Äidillä oli siis tukiverkkoja apunaan ja lisäksi erossaolo isästä kesti huomattavasti keskivertoa lyhyemmän ajan. Muiden äitien kohdalla korostui erossaolon aiheuttama uudenlainen rooli ”perheenpäänä”. Kaikki vastuu arjesta ja lasten kasvatuksesta oli nyt heillä. Useampi haastateltava äiti kuvaa, kuinka erossa ollessa täytyi ottaa perheessä sekä isän että äidin rooli, ja tämä oli pitkällä aikavälillä raskasta:



**”-- Väsyit kauheasti yksin. Loppuvaiheessa minä romahdin, näin punaista, kuoleman ja sanoin hänelle [puolisolleni], että en enää pärjää. Velvollisuudet ja vastuu, koulu, päiväkoti, sairaudet kaikki minun vastuulla. --” (H7)**

Sitaatista tulee ilmi, kuinka vanhemmuus ja arjen pyörittäminen yksin oli haastavaa. Muutama äiti myös painottaa sitä, kuinka uudenlaista elämä ilman puolisoa oli. Ennen tietyt arjen toiminnot olivat saattaneet olla täysin perheen isän vastuulla. Yksi äideistä kertookin, kuinka ei aiemmin ollut koskaan esimerkiksi käynyt yksin kaupassa tai muutenkaan hoitanut kodin ulkopuolisia asioita itsenäisesti, ja yhtäkkiä kaikki vastuu arjesta olikin hänellä.

**”-- Tämä oli surkea ajanjakso. Oltiin erossa ja tämän eron aikana minä väsyin henkisesti elämän paineista ja vaikeuksista. Kyselin aina, että mikä on ratkaisu? Kuinka kauan pitää jatkaa näin? Olin toivoton.” (H4)**

Puolisoa kaivattiin päivittäisen arjen avuksi, mutta myös lasten kasvatukseen. Äidit kertovat, kuinka kaipasivat tiettyihin tilanteisiin isän näkemyksiä, ja kaiken kaikkiaan lapsia olisi haluttu kasvat-  
taa yhdessä puolison kanssa. Erossaolon aikana isä ei pystynyt etäisyyden vuoksi ottamaan toivot-  
tua roolia lasten kasvatuksesta. Yksi äideistä myös kertoo, kuinka ei välttämättä kertonut kaikista  
lapsiin liittyvistä pulmista isälle, sillä hän ei kokenut tämän väliintulosta olevan etäisyyden vuok-  
si ollenkaan hyötyä. Äiti päätyi lopulta selvittämään tilanteita perheen kanssa asuneen veljensä  
kanssa.

Vaikka erossaolo teki vanhemmuudesta äideille yksinäistä ja kuormittavaa, niin he kuitenkin ku-  
vaavat omaa toimijuuttaan ja vastuunottoa ylpeydellä. Uudenlainen vastuu oli raskasta raskasta,  
mutta loppujen lopuksi he olivat selvinneet tästä ajanjaksosta. He olivat oppineet paljon ja kokivat  
ylpeyttä vastuunottokyvystään vaikeassa tilanteessa. Yksi heistä kertoo, kuinka ylpeä oli itsestään  
onnistuttuaan yksin lastensa kanssa matkustamaan Suomeen perheenyhdistämisen onnistuttua:

**”-- Itselleni se oli tosi vaikeaa, koska olin yksin, enkä ole ennen edes astunut askeltakaan lentokentälle. -- Se oli tosi vaikeaa, mutta kerroin itselleni, että nyt pitää rohkaistua. Rohkaisen naisia matkustamaan yksin. Se on totta, että se on pelottavaa, mutta siitä oppii paljon asioita ja kerroin itselleni, että kokeilen onneani ja kokeilen matkustaa yksin. Tiedoksi, että minä en ole ottanut yhtäkään askelta yksin ennen. -- Mutta tämä askel piti ottaa yksin ja kaikki, jopa perhe, sanoivat, että he eivät olettaneet, että saapuisin Suomeen.” (H6)**

Vaikka äidit kohtasivat vaikeuksia erossaolon aikana, niin he ovat ylpeitä omasta kyvystään ottaa vastuuta tilanteessa, jossa tämä oli ainoa vaihtoehto. Vaikeuksista huolimatta he pystyivät ottamaan päävastuun perheen arjesta ja selviytyivät haastavistakin tilanteista.

### Perheen yhdistyminen – iloa ja totuttelua uuteen

Myönteisen päätöksen saaminen perheenjäsenten oleskelulupiin oli usein vanhemmille odotettu helpotuksen ja ilon hetki. Suurin osa haastatelluista perheistä oli odottanut tätä hetkeä jo pitkään, ja osa kertoi jo luopuneensa toivosta suhteessa perheenyhdistämisen onnistumiseen. Kun perhe vihdoin pääsee yhdistymään Suomessa, perheenä eläminen ja perheenjäsenten arki muuttuu olen-  
naisesti. Perhe pääsee odotuksen jälkeen elämään arkea yhdessä, ja isät pääsevät olemaan lasten  
ja puolison kanssa fyysisesti läsnä. Haastateltavat kertovat, kuinka arkea ja vastuuta lapsista pystyi

nyt jakamaan kummankin vanhemman kesken. Lasten kanssa yksin olleista äideistä useampi kertoo, kuinka isän pääsy osaksi perheen arkea on ollut helpotus, ja isät puolestaan olivat onnellisia mahdollisuudesta päästä tiiviimmin osaksi lasten elämää ja ottamaan näistä vastuuta.

Helpotuksesta ja ilosta huolimatta vanhemmilla oli myös totuteltavaa uuteen tilanteeseen. Yhteistä arkea ei voitu yksiselitteisesti jatkaa siitä, mihin kerran jäätiin, vaan tämä vaati totuttelua ja uuteen tilanteeseen sopeutumista puolin ja toisin. Kaksi haastateltavaa kuvasivat tämän myös johtaneen konflikteihin vanhempien välillä. Haastateltu äiti kertoo, kuinka erossaolon aika vaikutti puolisoitten väleihin perheen yhdistymisen jälkeen:

**”-- Hän [puoliso] oli tottunut tiettyihin asioihin ja minä olin tottunut eri asioihin. Olin tottunut siihen, että olen täysin vastuussa kaikista minun lasteni asioista. Puolisosta tuntui, että hänen pitää saada kontrolli takaisin ja että hänen pitää olla perheen pää uudelleen. -- Niin alussa syntyi ongelmia meidän välillämme, jotka joskus johtivat huutamiseen ja sellaisiin asioihin, mutta vähitellen ajan kanssa aloimme sopeutua tilanteeseen.” (H1)**

Perheenjäsenet olivat eläneet eri ympäristöissä ja rooleissa erossaolon aikana, ja elämä oli muuttunut siitä, mitä se kerran oli ollut. Suurin osa haastateltavista kertoi, että rooleja täytyi vanhempien kesken hakea ja yhdessä elämiseen totutella, mutta valtaosassa perheistä tämä ei kuitenkaan ollut johtanut konflikteihin. Elämä oli erilaista, ja vanhempien roolit muuttuneet, mutta sopeutuminen uuteen tilanteeseen tapahtui ajan myötä:

**”Se on vähän niin kuin sinä unohdat, miten käyttäydyt puolisosi kanssa kotona ja totut siihen uudestaan. Hänen käyttäytymisensä tulee eroamaan alussa, mutta palaa ennalleen vähitellen, sillä kaksi vuotta ei ole mikään lyhyt aika. Itselleni se ei ole helppoa, oppia tulemaan toimeen henkilön kanssa alusta asti.” (H3)**

Perheen yhdistymiseen voi liittyä myös tiettyjä oletuksia ja toisaalta huolia. Yksi haastateltava kertoo, kuinka perheen isä pelkäsi perheen eroavan Suomessa ja koki tämän vuoksi paineita saada oma rooli perheessä takaisin. Tämä kuitenkin oli haastavaa, sillä erossaolon aikana vastuu kaikesta oli ollut perheen äidillä. Toisessa perheessä perheenjäsenenä Suomeen saapunut isä koki ahdistusta siitä, ettei pystynyt hankkimaan lapsille heidän haluamiaan asioita. Koko perhe oli tällöin vielä riippuvainen äidin tuloista, jotka eivät tuntuneet riittävilä. Odotukset siitä, millaisia perheroolien tulisi yhdistyttyä olla, voivat olla ristiriidassa sen kanssa, mihin perhe on erossa ollessaan tottunut. Haastateltavat painottavatkin, että puolisoitten tulee tehdä yhteistyötä uudessa tilanteessa ja antaa toisilleen myös tilaa:

**”Perheessä pitää olla solidaarisuutta. Monet kyselevät minulta, että nyt kun puoliso on tullut, niin minkälaisia ongelmia syntyi? Vastaan heille, että me olemme ymmärryksissä toistemme kanssa, annetaan ja vastaanotetaan, emme pakota mihinkään ja jos kielletään jotain, annetaan syyt siihen, että miksi sanoimme ei --” (H5)**

Uudessa tilanteessa vanhempien tuli siis hakea ja muodostaa rooliaan perheessä uudelleen. He eivät voineet palata niihin rooleihin, jotka heillä oli ollut ennen tätä. He olivat eläneet erilaisissa ympäristöissä erossaolon aikana ja muuttuneet näiden vuosien aikana. Tämän vuoksi sopeutuminen uuteen tilanteeseen saattoi viedä aikaa ja tämä koettiin myös haastavaksi.

## Lapset perheen muuttuvissa tilanteissa

Haastatteluissa ei lapsia itseään suoraan kuultu, mutta haastatellut vanhemmat kertoivat myös lasten suhtautumisesta toisesta vanhemmasta eroamiseen, tietoon perheen yhdistymisen onnistumisesta, sekä elämään jälleen yhdessä perheenä. Perheiden sisälläkin lapset reagoivat tapahtuneeseen eri tavoin. Tähän voi vaikuttaa esimerkiksi lasten ikä eron hetkellä ja toisaalta se, kuinka paljon lapsilla on ollut tietoa tai ymmärrystä perheen tilanteesta. Kolmessa perheessä äiti vasta odotti perheen nuorinta lasta perheen erotessa isästä.

### Ikävöintiä ja liikkumisen rajoitusten ihmettelyä erossa ollessa

Osa lapsista ei siis ollut koskaan nähnyt isäänsä, ja toisaalta osa oli ollut eron hetkellä niin pieniä, ettei heillä ollut muistoja isän kanssa vietetystä ajasta. Vanhemmat kertovat kuitenkin myös näiden lasten ikävöineen isää. Haastatellut lastensa kanssa olleet äidit kertovat, kuinka lapset ikävöivät isää ja kokivat surua erityisesti niissä tilanteissa, jolloin näkivät muiden lasten olevan isiensä kanssa. Lasten kanssa lähtömaassa ollut äiti kuvaa tätä seuraavasti:

**”-- Joskus myös koulussa pyydetään isää ja kun sanon, että hän on matkalla, lapset surevat ja sanovat, miksi kaikkien isät ovat täällä paitsi meidän isä ei ole, eli tämä asia vaikuttaa lapsen henkiseen hyvinvointiin.” (H6)**

Isän ikävöinti korostui siis niissä tilanteissa, joissa isän poissaolo tehtiin näkyväksi muiden toimesta. Vaikka nuorimmatkin lapsetkin ikävöivät isää, vanhemmille lapsille kokemus eroamisesta saattoi kuitenkin olla vaikeampi, sillä heillä oli yhteisiä muistoja isän kanssa. Esimerkiksi kahdessa perheessä isästä eroaminen oli ollut vaikeinta perheen vanhimmalle pojalle. Toisessa näistä poika soitti usein isälle itkien ikävää, ja toisessa eroaminen vaikutti äidin mukaan negatiivisesti pojan henkiseen hyvinvointiin:

**”Hän tuli hiljaisemmaksi, kyseli, missä isä on ja kun selitin, että hän on matkustanut, hän kysyi miksi ja milloin hän palaa jne.” (H6)**

Sitaatista tulee esiin pojan muuttuminen hiljaisemmaksi, mutta myös se, kuinka poika kyseli isän lähdöstä. Haastatteluissa useat äidit kertovatkin, kuinka lapset saattoivat kysellä isästä ja tämän lähdöstä. Lapsilla ei aina ollut käsitystä siitä, miksi perhe oli erossa toisistaan, ja isästä erossaoloa täytyi selittää ja perustella lapsille. Haastatteluissa ei tule ilmi, kuinka avoimesti lapsille on kerrottu perheen yhdistämisen vaiheista tai erossaolon syistä, mutta esimerkiksi kaikkein nuorimpien lasten osalta tilanteita ja muutoksia on voinut olla vaikea aina ymmärtää. Lapset saattoivat esimerkiksi pyytää isää tulemaan heidän luokseen:

**”He [lapset] kyselivät paljon hänestä, ja sanoivat hänelle, että palaa, nyt riittää. Se oli lause, jota he aina toistivat tai, että tule hakemaan meidät, miksi et hae meitäkin luoksesi.” (H7)**

Lapset olivat turhautuneita erossaoloon ja kyseenalaistivat perheen tilannetta. Globaalit liikkumisen rajoitteet näyttäytyivätkin lapsille vaikeina ymmärtää. Lapset kyselivät isästä ja kyseenalaistivat perheen tilannetta riippumatta siitä, olivatko he Suomessa vai odottivatko he perheen yhdistämisen onnistumista muualla. Suomessa ollut äiti tuo esimerkiksi esiin, kuinka hänen poikansa ei

ymmärtänyt, miksi isä ei voi tulla Suomeen hänen luokseen. Isä oli matkustanut silloisesta asuinmaastaan kotimaahansa hoitamaan viranomaisasioita, eikä poika voinut ymmärtää, miksi isä ei voisi yhtä lailla matkustaa myös Suomeen. Isän mahdollisuus matkustaa valtiosta toiseen ei tuntunut lapsen näkökulmasta loogiselta sellaisessa tilanteessa, jossa perhe oli joutunut olemaan toisistaan erossa jo vuosia, eikä hän ollut koskaan päässyt tapaamaan isäänsä kasvotusten.

### Onnea ja ristiriitaisia tunteita perheen yhdistyttyä

Haastatteluissa vanhemmat kuvaavat koko perheen, myös lasten, reaktion perheenyhdistämisen onnistumiseen olleen usein iloinen. Perheenyhdistämisen kautta Suomeen saapunut äiti kertoo, miten perheen tytär reagoi tietoon perheenyhdistämisen onnistumisesta:

**”Kun kerroin hänelle [tyttäreille], hän alkoi itkemään ilosta. Hän oli antanut yhden hänen nukeistansa isälleen ja hänellä oli toinen samanlainen.--” (H3)**

Sitaatista välittyä, kuinka tytär oli odottanut isän näkemistä ja iloitsi, kun sai tiedon Suomeen lähtemisestä. Kokemus perheen jälleennäkemisestä mukaili kuitenkin sitä tilannetta, jossa perhe oli. Osassa niissä perheissä, joissa lapset olivat olleet lähtömaassa tai kauttakulkumaassa, Suomeen lähtöön saattoi liittyä myös ristiriitaisia tunteita. Esimerkiksi täysi-ikäisistä sisaruksista eroon joutuminen oli yhden perheen kohdalla lapsia kuormittava tilanne. Suppea käsitys perheestä ei välttämättä siis kuvaa myöskään lasten käsitystä perheestä. Tilanne voi olla myös perheen lapsille keskenään erilainen:

**”--Varsinkin minun nuorin tyttäreni oli tosi kiintynyt isoisään ja muistan miten se suretti minua, kun kerroin hänellä, että et näe häntä enää, ja hän oli tosi surullinen toisin kuin pojat, jotka olivat tosi iloisia siitä, että pääsevät isänsä luokse.” (H6)**

Isoisästä eroaminen oli perheen tyttäreille äidin mukaan hyvin vaikeaa, kun taas perheen pojat olivat lähinnä innoissaan Suomeen lähdöstä. Suomessa tyttären sopeutuminen isän läsnäoloon oli myös haastavaa, kun taas pojat sopeutuivat uuteen tilanteeseen nopeasti. Haastateltu äiti kertoo, kuinka isä tuntui tyttäreille vieraalta:

**”Tyttärelläni oli vaikeuksia, koska hänen näkökulmastaan tämä mies oli tuntematon. Hänelle, hänen isoisänsä oli isä ja kaikki kaikessa -- Kesti noin kuusi kuukautta [tottua isään], ja hän aina sanoi, että minä en tunne tätä miestä ja miksi et tuonut isoisää meidän mukana. Sanoin, että en voi tuoda isoisää. --” (H6)**

Tässä perheessä tytär ei ollut koskaan nähnyt isäänsä kasvotusten ennen Suomeen tuloa ja isoisä puolestaan oli ollut hänelle enemmän vanhemman roolissa, vaikka isään olikin pidetty aktiivisesti yhteyttä. Myös muiden perheiden lasten osalta uusi tilanne perheen yhdistyttyä vaatii totuttelua, sillä he olivat tottuneet arkeen yhden vanhemman kanssa. Isä tuntui useiden lasten kohdalla vieraalta, vaikka yhteyttä olikin pidetty aktiivisesti. Tämä tulee esiin melkein jokaisessa haastattelussa riippumatta siitä, kuinka kauan erossa oltiin. Haastatellut vanhemmat kertovatkin, kuinka lapset ujosivat isää ja turvautuivat arjessa enemmän äitiinsä:

**”-- Alussa kun saavuimme, lapset ujostelivat heidän isänsä edessä kaikissa asioissa. Esimerkiksi, jos olimme kaupassa he tulivat minun luokseni ja pyysivät minua ostamaan jotain jota he halusivat, ja kun sanoin, että menkää kysymään isältä, he ujostelivat ja käyttäytyivät muodollisesti hänen kanssaan alussa, mutta ajan kanssa tilanne parani, koska hän huolehtii heistä tosi paljon ja on tosi kiltti heidän kanssa.” (H7)**

Lapset tottuivat uuteen tilanteeseen, mutta tämä vei aikaa. Lasten todellisuus ei välttämättä vastannut vanhempien odotuksia ja hekin tarvitsivat aikaa sopeutua uuteen vanhempaan. Toisaalta vanhempien lasten kohdalla isä saattoi kohdella heitä kuin he edelleen olisivat pieniä. Lapset saattoivat huomauttaa tästä isälle. He olivat kasvaneet erossaolon aikana, eikä heitä tarvinnut kohdella enää samalla tavalla, kuin pientä lasta. On huomioitava, että vuosien erossaolo on lapsen elämässä pitkä ajanjakso. Lapset kasvoivat tänä aikana ja tottuivat turvautumaan arjessa äitiinsä. Vaikka ajan myötä tilanne muuttui, niin suhde äitiin saattoi kuitenkin lopulta jäädä vahvemmaksi.

Erossaolo isästä voi yhdistymisen jälkeen näkyä myös pelkona isän menettämisestä uudelleen. Yhdessä haastattelussa tuli ilmi, kuinka lapsi kiintyi isäänsä nopeasti, vaikka aluksi olikin kokenut isän vieraana. Nyt hän kuitenkin pelkäsi jatkuvasti joutuvansa uudelleen eroon isästä. Isän täytyi vakuutella tyttärelle, että nyt ollaan jälleen perheenä yhdessä, eikä hän ole lähdössä pois:

**”-- Hänen isänsä aina töiden jälkeen selitti hänelle, että nyt me ollaan taas perheenä enkä jätä sinua uudestaan, jotta hän ei olisi kiinni hänessä koko ajan.” (H3)**

Sitaatissa äiti kertoo, kuinka tytär oli kiinni isässä ja isän täytyi rauhoitella tyttärtä. Lisäksi tytär ei suostunut lähtemään matkalle äidin kanssa kahdestaan, sillä hän pelkäsi jälleen joutuvansa eroon isästä.

Yksi äideistä kertoi, kuinka Suomessa jo olleen pojan käytös oli muuttunut positiiviseen suuntaan isän saavuttua Suomeen. Äidin mukaan poika pärjäsi nyt myös paremmin koulussa:

**”[ennen isän saapumista Suomeen] Hän oli tosi levoton lapsi ja koko ajan pyysi, että halusi lähteä koulusta kotiin. -- Ennen jos asiat eivät menneet kuten hän halusi, hän alkoi lyömään tai tönimään jne. Mutta nyt koulussa sanoivat, että nämä kaikki asiat ovat muuttuneet. Sanottiin, että hän tykkää käydä koulussa ja kerhossa. Ja on nyt tosi normaalia.” (H4)**

Poika pärjäsi isän tultua paremmin koulussa ja vaikutti voivan paremmin. Isän saapuminen Suomeen lisäsi siis merkittävällä tavalla lapsen hyvinvointia. Perheen yhdistyminen voi kuitenkin tuottaa lapsille monenlaisia reaktioita, ja tilanne on erilainen niille lapsille, jotka saapuvat Suomeen perheen yhdistämisen kautta. Suomi ei välttämättä ainakaan aluksi miellyttä perheenjäseninä Suomeen tulleita lapsia. Esimerkiksi tytär, joka oli kiintynyt isoisäänsä, olisi halunnut palata tämän luokse lähtömaahan. Toisaalta yhdessä perheessä kukaan lapsista ei aluksi pitänyt Suomesta, vaikka he olivatkin olleet innoissaan Suomeen lähdistä. Kaikkien perheiden kohdalla vanhemmat kuitenkin kertovat Suomeen perheenjäseninä saapuneiden lasten sopeutuneen uuteen kotimaahansa ajan myötä ja erityisesti kouluun pääsyn kautta. Lapset olivat päässeet sopeutumaan koulun kautta uuteen ja oppimaan kieltä, vaikka kieli olikin ollut monelle lapselle alussa haastavaa.

## Kotoutumisen haasteet ja kotoutumisen tuki

### Kotoutumisen haasteet – yksinäinen alkutaival

Selvityksen toinen tutkimuskysymys koski perheiden saamaa ja tarvitsemaa tukea Suomeen kotoutumiseen ja perheenä elämiseen. Tilanne on erilainen Suomeen ensimmäisinä saapuneille perheenjäsenille kuin perheenyhdistämisen kautta saapuneille. Kokemuksissa on eroa myös sen suhteen, onko perheenkokoajana toiminut vanhempi Suomessa yksin vai lasten kanssa, sekä siinä onko perheenkokoaja saanut turvapaikan vai lopulta esimerkiksi työperusteisen oleskeluluvan. Erossaolon aikana Suomeen sopeutumista myös varjostavat oleskelulupaprosessit, niiden hoitaminen ja päätösten odottaminen. Erossaolon aikana ylipäänsä painottuu, ettei Suomessa olleet perheenjäsenet kokeneet saaneensa tarpeeksi tukea uudessa yhteiskunnassa elämiseen. Suomeen lastensa kanssa saapunut perheenkokoajana toiminut äiti kertoo, kuinka hänellä oli vaikeuksia sopeutua uuteen elämään Suomessa:

**”Kun saavuimme -- ei ollut vielä lunta -- mutta sitten joulukuussa alkoi lumisateet ja sitten kaikki oli pimeää ja lunta oli kaikkialla. Lapset sopeutuivat koulujen avulla. Minuun se vaikutti [negatiivisesti] eniten, koska en päässyt aloittamaan koulua, koska minulla oli pieni poika -- Hän ei päässyt päiväkotiin, koska meillä ei ollut oleskelulupaa. Tylsistyin enemmän, sillä vaan minä ja hän jäimme kotiin, eikä ollut ketään, jonka kanssa olisin voinut olla yhteydessä. Silloin olin henkisesti tosi väsynyt. -- [kahden vuoden kuluttua] hän pääsi päiväkotiin kaksi kertaa viikossa, koska huomattiin kuinka huonosti voin, kun olen ollut koko ajan kotona ilman mitään tekemistä, [minua] ahdisti ja olin saanut tarpeeksi siitä ja halusin mennä opiskelemaan kieltä. --” (H5)**

Sitaatissa tulee ilmi, kuinka perheenkokoajana toiminut äiti jäi yksin Suomeen tultuaan. Hän odotti oleskeluluvan saamista viettäen aikaa nuorimman lapsen kanssa kotona, kun taas lapset sopeutuivat uuteen koulun kautta. Kotona oleminen oli äidille rankkaa, sillä hän olisi halunnut päästä oppimaan suomea sekä kohtaamaan muita ihmisiä. Ilman oleskelulupaa Suomessa elämiseen sopeutuminen on siis haastavaa. Lisäksi vastaanottokeskuksissa vietetyt pitkät ajanjaksot vaikeuttivat Suomeen sopeutumista, ja oman oleskeluluvan saamisen olisi toivottu käyvän nopeammin.

Ainakin kahdessa perheessä perheenkokoajana toiminut isä oli lopulta saanut oleskeluluvan työn perusteella. Työperusteisen oleskeluluvan saaneet perheenkokoajat keskittyivät erossaolon aikana vahvasti työntekoon saadakseen perheensä Suomeen. Työ täytti heidän päivänsä vielä silloinkin, kun muu perhe oli saapunut Suomeen. Toinen heistä koki työn auttaneen hänen sopeutumistaan Suomeen, sillä hän oli löytänyt tätä kautta ystäviä. Toisaalta hän kuitenkin kertoi, että työssäkäyvän on hyvin vaikea oppia suomea, ja hän olisikin kaivannut enemmän tukea erityisesti liittyen kieleen ja virallisten asioiden hoitamiseen. Hän myös koki asemansa hyvin erilaiseksi suhteessa turvapaikan saaneisiin, sillä hän pystyi tukeutumaan erossaolon aikana vain itseensä, ja hoiti kaikki perheen saapumiseen liittyvät valmistelut itse.

On huomionarvoista, että haastatettava, joka ei ollut toistaiseksi saanut perhettään Suomeen, ei kokenut olevansa lainkaan kotoutunut, vaikka hän oli asunut Suomessa jo noin vuosikymmenen ajan. Vaikeat kokemukset oman oleskeluluvan saamisesta ja erossaolon jatkuminen tuntui hänet epäoikeudenmukaiselta ja murensivat luottamusta Suomeen yhteiskuntana. Hän kuvasi hyvin-

vointiaan erittäin huonona ja katui Suomeen tuloa. Vaikeiden kokemustensa myötä kaikki Suomessa näyttäytyi hänelle negatiivisena, ja aikaa kului, eikä perheen pääsemisestä Suomeen ollut edelleenkaan takeita. Näiden mainittujen esimerkkien kautta nousee esiin se, miten pelkkä Suomessa asuminen tai töiden tekeminen ei siis takaa kotoutumista tilanteessa, jossa tulevaisuus on jatkuvasti epävarma.

Kun perhe oli jälleen yhdistynyt, Suomeen saapuneet perheenjäsenet totuttelivat arkeen yhdessä täällä pidempään olleen perheenkokoajan kanssa samalla navigoiden uudessa yhteiskunnassa. Suurin osa haastatelluista kuvaa alkuajan Suomessa olleen vaikeaa ja tilanteen helpottuneen ajan sekä erityisesti kursseille ja kouluun pääsyn myötä:

**”Alussa, tuntuu siltä, että olet vastasyntynyt kissanpentu, joka vasta avaa silmänsä. Kaikki oli uutta ja tosi vaikeaa. Kaikki oli hyvin erilaista verrattuna omaan kotimaahan, kaikin puolin, oli kyseessä järjestelmät, laki, kaikki oli erilaista. Kieli on myös tosi vaikea, et voi kommunikoida, eteen tulee noloja tilanteita, esim. kun käyt kaupassa ja ostat jotain, jonka haluat palauttaa, etkä osaa puhua, se oli tosi vaikeaa. Mutta kiitos Jumalan, sen jälkeen kun kävin koulua ja kursseja, kaikki järjestyi, ja nyt kaikki on helppoa minulle.” (H6)**

Sitaatissa tulee ilmi, kuinka aluksi varsinkin kieli tuotti vaikeuksia. Suomen kielen vaikeus ja toisaalta erilaiset mahdollisuudet päästä oppimaan kieltä korostuivat haastatteluissa. Kun kieltä ei osannut, se tuotti arkeen haasteita ja rajoitti vanhempien toimijuutta yhteiskunnassa. Perheenjäsenenä Suomeen tulleet kuitenkin olivat päässeet lopulta opiskelemaan kieltä, vaikka joutuivatkin usein odottamaan ennen kursseille pääsyä. Myös lasten kohdalla vanhemmat kuvaavat kielen oppimisen olleen haastavaa, mutta lapset olivat päässeet koulun kautta sopeutumaan uuteen ja oppimaan myös kieltä.

Vaikka perheenjäsenenä Suomeen tulleet ovatkin erilaisessa asemassa suhteessa perheenkokoajiin, niin heidän kokemuksissaan on myös yhtäläisyyksiä. Myös perheenjäsenenä Suomeen tulneiden kohdalla korostuivat yksinäisyys ja odottaminen. Elämän rakentaminen uuteen maahan ei ollut helppoa, ja varsinkin alkuvaiheeseen voi haastatteluiden perusteella liittyä pettymyksiä. Odottaminen ja epätietoisuus yhteiskunnan toiminnoista oli alkuvaiheessa raskasta. Yksi haastateltava myös kertoi, ettei yksinkertaisesti pitänyt aluksi Suomesta, mutta tämä helpottui kouluun pääsyn myötä. Toinen taas kuvaa, kuinka koulun päättyminen loi arkeen tyhjiön ja tuotti jälleen yksinäisyyttä:

**”Alussa, varsinkin opiskelun aikana, se täytti aikani, mutta sen jälkeen, kun koulu loppui, masennus alkoi vähitellen. Ei ole ketään, joka ohjaa tai auttaa semmoisille paikoille tai yhdistyksille, joissa voit viettää aikaa tai vahvistaa kieltäsi. Ei ole henkilöä, joka ohjaa, niin et tiedät minne voit mennä. Tämä oli ongelmana silloin.” (H1)**

Suomeen saavuttuaan perheenjäsenet eivät läheskään aina tienneet, mistä he saisivat tukea omaan kotoutumiseen ja yhteiskunnassa toimimiseen tai pääsisivät kohtaamaan muita ihmisiä. Pääseminen osaksi suomalaista yhteiskuntaa vaati paljon toimijuutta perheenkokoajina toimineilta, mutta myös Suomeen perheenjäsenenä saapuneilta. Useat haastateltavat vanhemmat kertoivat, kuinka joutuivat odottamaan kuukausia ennen kuin pääsivät kouluun tai kotoutumista tukeville kursseille. Tämä odottamisen aika oli monelle vaikeaa, eikä kaikissa tapauksissa myöskään perheenkokoajana toiminut vanhempi pystynyt auttamaan kotoutumisessa:

**”-- En tiennyt esimerkiksi, että kirjastoista saa kortin, jolla saa lainata kirjoja tai että olin oikeutettu Kelan tukiin. Kunnes menin TE-toimistoon. Siinä kesti kaksi kuukautta, ja koko sen ajan mietin, että mitä voisin tehdä, pitääkö tehdä jotain. Pääsin kurssille neljän kuukauden jälkeen ja siellä opin mitä kotoutuminen on. Neljä kuukautta on minun mielestäni pitkä aika, kunnes opit hankkimaan kirjastokortin.” (H3)**

Sitaatissa tulee ilmi, kuinka Suomeen perheenyhdistämisen kautta saapunut äiti joutui itse selvittämään paljon aivan arkipäivään liittyviä asioita. Hän kertoi haastattelussa myös, kuinka etsi esimerkiksi sosiaalisesta mediasta aktiivisesti paikkoja, joissa voi päästä tutustumaan muihin. Perheenkokoajana toiminut isä ei ollut tietoinen Kelan etuuksista tai kirjaston toiminnoista, sillä hän oli erossaolon aikana vain tehnyt töitä ja yrittänyt saada perheenyhdistämiseen vaaditun toimeentuloedellytyksen täytettyä. Tässä tilanteessa perheenkokoajalla ei ollut valmiuksia kertoa suomalaisesta yhteiskunnasta, ja toisaalta hänellä ei myöskään ollut yhteyttä sosiaalipalveluihin.

### **Kaivattu ja saatu tuki perheenyhdistymisen ja kotoutumisen eri vaiheissa**

Erossa olemisen aikana yhdistymiseen valmistauduttiin hoitamalla käytännön asioita. Näihin käytännön valmisteluihin ei kaivattu tukea, vaan perheen jälleennäkemiseen valmistauduttiin perheen ja ystävien avustuksella. Suomeen saapuvat perheenjäsenet pakkasivat ja valmistautuivat lähtöön, ja Suomessa jo olleet perheenjäsenet laittoivat kotia valmiiksi perheen saapumista varten. Hankittiin tarvittavia huonekaluja ja tapauskohtaisesti valmisteltiin muuttoa isompaan asuntoon. Yksi haastateltavista perheenkokoajista tuo esiin valmisteluiden olleen taloudellisesti haastavaa, sillä hänen tuli hankkia lentoliput Suomeen saapuvalle perheelle, muuttaa isompaan asuntoon ja hoitaa tämän osalta kalliimpi vuokra ja kotivakuutus.

Kaksi haastateltua perheenkokoajaa kertoo saaneensa vastaanottokeskuksissa tukea henkilökunnalta. Heiltä saatiin tietoa arkipäivän asioista, sananvapaudesta ja Suomen nähtävyyksistä. Useat haastateltavat kokivat kuitenkin, että jäivät alkuvaiheessa yksin, eikä kukaan tukenut heitä. Ainoastaan yksi haastateltava kertoi saaneensa sosiaalityöntekijältä tukea esimerkiksi asunnon hankkimisessa ja perheenyhdistämisen hakemuksen tekemiseen. Muissa perheenkokoajia koskeneissa haastatteluissa tukea oli vasta myöhemmin saatu yksittäisiltä järjestötyöntekijöiltä esimerkiksi oleskelulupahakemuksiin liittyen. Oleskelulupaprosessit ja niihin liittyvät vaikeudet korostuivatkin perheiden tuen tarpeessa, sillä juuri hakemusprosesseihin olisi kaivattu enemmän tukea. Saatu apu oli kuitenkin usein sattumanvaraista, eikä kaikki saaneet yhtä lailla tukea hakemusprosesseihin. Tuen saaminen ei myöskään poistanut hakemusten ja niihin liittyvän epävarmuuden kuormittavuutta.

Perheet kertoivat yhdistymisen jälkeen kuitenkin saaneensa Suomeen sopeutumiseen jonkin verran tukea esimerkiksi sosiaalipalveluista. Sosiaalityöntekijät olivat auttaneet muutamaa perhettä käytännön asioissa, ja osa oli saanut sosiaalipalveluista taloudellista tukea esimerkiksi vuokran maksuun ja kalusteiden hankintaan. Moni haastateltava mainitsi myös saaneensa tukea Kelasta, vaikkakin he saivat vain ne perusetuudet, jotka heille kuuluikin. Yhteiskunnalta saadussa tuessa korostuu ennen kaikkea taloudellinen tuki, ja toisaalta tämäkin koettiin usein riittämättömäksi. Perheenkokoajana toiminut isä kertoo, kuinka he olisivat kaivanneet taloudellista tukea sekä apua asunnon etsimisessä:



**”Ehkä taloudellisesti olisi voinut tukea enemmän, kyseltiin esim. Kelasta, mutta he sanoivat, että sinä käyt töissä, niin ette saa tukea. Kerran varasin ajan ja halusin apua asunnon etsimisessä, jätin työt ja menin ajanvaraukseen olin siellä puoli tuntia ja kysyin vaan asunnon etsimisessä apua ja hän kiersi asioita ja minä lähdin lopussa ja sanoin, että sinä et osaa auttaa.” (H9)**

Sitaatissa tulee esiin, kuinka perheen tuen tarpeeseen ei ollut vastattu.

Kotoutumisessa puolestaan olivat auttaneet oma perhe, yksittäiset tuttavat sekä järjestötyöntekijät. Useiden haastatteluiden kohdalla oma jo Suomessa ollut perhe, eli esimerkiksi perheenkokoaja, oli ollut merkittävästi tukemassa perheenjäsenenä saapuneiden kotoutumista. Moni koki myös kouluun päästyään oman opettajan tärkeäksi henkilöksi. Useissa haastatteluissa tuli myös esiin muita yksittäisiä henkilöitä, jotka olivat tukeneet perheitä. Esimerkiksi yksi perhe sai tuttavaperheeltään merkittävästi tukea silloin, kun isä saapui Suomeen:

**”--Tutustuin erääseen vanhaan naiseen, joka esitteli minut yhdelle irakilaiselle perheelle -- He auttoivat meitä ja puolisoa paljon, kun me olimme täällä. -(perheen aikuinen poika) auttoi meitä, kun tarvitsimme tulkkaukseen, apua paperien kanssa ja niin edespäin. Jopa silloin, kun minun puolisolllani on tylsää ja hän haluaa lähteä ulos, niin hän lähtee heidän kanssaan. Mekin menemme heille juttelemaan, pitämään hauskaa, ollaan yhdessä kotona tai ulkona jne.” (H5)**

Sitaatissa tulee esiin, kuinka tärkeä tämä tuttavaperhe oli ja erityisesti heidän aikuinen poikansa, joka piti vasta Suomeen saapuneelle isälle seuraa. Tuen saaminen riippui usein perheiden omista verkostoista, perheenkokoajan kotoutumisesta ja perheenjäsenenä tulleiden omasta toimijuuudesta. Kun perheitä kysyttiin, millaista tukea he olisivat toivoneet, monelle oli haastavaa ylipäänsä arvioida, mitä heille olisi voinut olla tarjolla. Kuitenkin vain yksi haastateltava koki saaneensa helposti ja tarpeeksi tukea. Hän oli saanut apua käytännön asioihin sosiaalipalveluista, ja lopuissa asioissa häntä oli auttanut järjestössä työskennellyt henkilö. Huomionarvoista on, että kaikki muut haastatellut kokivat, etteivät saaneet tarpeeksi tukea eivätkä olleet tietoisia kaikesta tarjolla olleesta tuesta. Yksi Suomeen perheenjäsenenä tulleista äideistä kiteyttää asian seuraavasti:

**” Mielestäni perheenyhdistäminen on tosi vaikeaa, varsinkin kun kukaan ei tue sitä perhettä integroitumaan. [olisi hyvä] Jos on toimisto, joka selittää kaikki asiat, mitä olisi hyvä tietää. Ei vaan Info Finland -sivusto. Siinä kaikki on kirjoitettu selkeästi, mutta et välttämättä ymmärrä kaikkea selkeästi. Minusta olisi tärkeämpää, että olisi toimisto näitä asioita varten, jopa ennen kuin saat henkilökortin -- Toimisto, jossa helpotetaan perheiden integroitumista yhteiskuntaan, esim. kerrotaan, että on kirjasto, kirjastossa on tapahtumia, jotta et jää neljäksi kuukaudeksi kotiin odottamaan kurssia -- Neljä kuukautta olin tekemättä mitään tyttäreni kanssa, vein hänet ainoastaan puistoon. Olisi kiva, jos silloin olisin tietänyt kirjaston toiminnasta ja vienyt häntä perhekerhoihin, jonne perheet tuovat lapsiaan.” (H3)**

Sitaatissa tulee selväksi, kuinka tuen toivotaan olevan helpommin ja selkeämmin saatavilla. Tämä koskee niin viranomaisten kuin kolmannen sektorin tarjoamia palveluita. Ylipäänsä tuen saaminen oli sattumanvaraista ja riippui perheiden omista verkostoista. Tämä tarkoittaa, että osa perheenyhdistämisen kautta saapuneista perheistä voi jäädä kokonaan ilman tarvitsemaansa tukea.

## Kiitollisuus yhdessäolosta ja lasten mahdollisuuksista

Vaikka useimmalle haastatelluiden perheistä perheenyhdistämisen kokemus oli ollut vaikea ja tuen saaminen puutteellista, niin perheenyhdistämisen onnistuttua perheet suuntasivat katseensa tulevaan ja olivat kiitollisia perheen yhdessäolosta. Erityisen positiivisena perheet kokivat, kuinka suomalaisessa yhteiskunnassa sekä koulutusjärjestelmässä kiinnitetään lapsiin huomiota. Vanhemmat olivat onnellisia, kun näkivät lastensa käyvän koulua ja pärjäävän siellä:

**”Positiivista on ollut lapset, kun näen, että he käyvät koulua ja ovat oppineet suomea ja miten heidän ajattelutapa on erilainen --” (H9)**

Sitaatissa perheen isä kertoo, kuinka hän oli onnellinen lasten koulunkäynnistä. Hän kertoi haastattelussa myös, kuinka lasten ajattelumaailma oli muuttunut erityisesti perheen pojilla positiivisemmaksi Suomeen saapumisen jälkeen, sillä nyt heillä oli tavoitteita tulevaisuuden suhteen. Useat perheet kokivatkin koulut ja opettajat erityisen hyvinä. Koulussa lapsista huolehdittiin, eikä koulu ollut myöskään liian raskasta, vaan lapsille jäi myös aikaa leikkimiseen. Seuraavassa sitaatissa perheen äiti kertoo, kuinka perheenjäsenenä Suomeen tullut isä pääsi seuraamaan nuorimman pojan koulunkäyntiä aivan erilailla, kuin lähtömaassa olisi päässyt:

**” -- Vein hänet [perheen isän] kaikkiin lasten tapaamisiin kouluissa, ja hän tapasi opettajien kanssa ja hänelle varattiin tulkki. -- Täällä hän [perheen isä] näki, miten opettaja oikeasti selitti hänellä hänen pojan koulunkäynnistä, näytti hänen kotitehtävänsä ja edistymisen, näytti hänen pojan taideteokset, jotka oli laitettu seinille, kertoi, että poika on saanut stipendin, koska hän on ahkera. Jopa silloin kun poika palaa koulusta, niin hänen isä kysyy, että mitä te söitte tänään koulussa eli jopa tätä ruoka-asiaa ei ollut (lähtömaassa), edes vettä ei anneta kouluissa lapsille. Eli elämä täällä on hyvää, vaikka on vaikeuksia. Mutta niin kuin sanoin, ihminen itse luo positiivisen tunnelman.” (H5)**

Vaikeuksista huolimatta elämä Suomessa yhdessä perheen kanssa oli iloinen asia, ja erityisesti vanhemmat olivat onnellisia siitä, kuinka Suomessa pidetään huolta lapsista. Huomionarvoista on, että sitaatissa lainatun haastateltavan perheen tulevaisuus oli haastatteluhetkellä epävarma, eikä oleskelulupien jatkosta ollut varmuutta. Kuitenkin perheen yhteen pääseminen tuotti perheelle hyvinvointia, ja tulevaisuus näytti kaikesta huolimatta toiveikkaalta. Myös muut perheet, jotka olivat kokeneet esimerkiksi oleskelulupaprosessit epäoikeudenmukaisiksi, kokivat kuitenkin suomalaisen järjestelmän reiluksi ja luottivat suomalaiseen yhteiskuntaan. He olivat, vaikeista kokemuksista huolimatta, päässeet yhdistymään, ja tämä näytti vaikuttavan positiivisesti heidän näkemyskseen Suomesta. Nämä perheet olivat innoissaan tulevaisuudesta ja kuvasivat perheitään onnellisina. Poikkeuksena tästä oli haastateltava, joka ei ollut saanut perhettään Suomeen. Hänelle kaikki Suomessa oli negatiivista. Perheen saaminen Suomeen voi siis osaltaan lisätä luottamusta yhteiskuntaan.

Lasten tilanne Suomessa kuvattiinkin erityisen positiivisesti. Lasten kasvatus Suomessa ei useimpien vanhempien mukaan eronnut siitä tavasta, jolla he kasvattaisivat lapsia muuallakin. He kuitenkin mainitsivat yleisellä tasolla erot suhteessa lähtömaahansa, mutta oman perheen sisällä eroja ei juurikaan kuvattu. Muutama haastateltava toi esiin, että yhteisöllisyyden ja suvun tai tukiverkkojen puuttumisen vuoksi lapsista täytyy Suomessa ottaa enemmän vastuuta. Siinä missä suomalaisen yhteiskunnan koetaan tuovan mahdollisuuksia, yksi haastateltava nosti myös esiin sen, miten suuri toive oli oleskelulupa, jotta voisi kontribuoida yhteiskuntaan. Turvallisuutta arvostettiin, mutta toivottiin, että yhteiskunnassa myös arvostettaisiin moninaisuutta ja erilaisia taustoja:

**”** Toivoin saavani oleskeluluvan, kun tulin ja pääseväni heti opiskelemaan ja tekemään töitä, koska täällä meillä on tavoitteena asua rauhassa, sillä niin kuin tiedät, (lähtömaassa) on paljon vainoa -- Siksi täällä me halutaan tuoda esiin, mikä meidän tausta on -- Haluamme tuoda positiivisia asioita -- eli halutaan edustaa maatamme, kulttuuriamme, eli emme vaan omaksua heidän kulttuuriaan, vaan mekin opetamme meidän alkuperästämmä.” (H5)



## JOHTOPÄÄTÖKSET

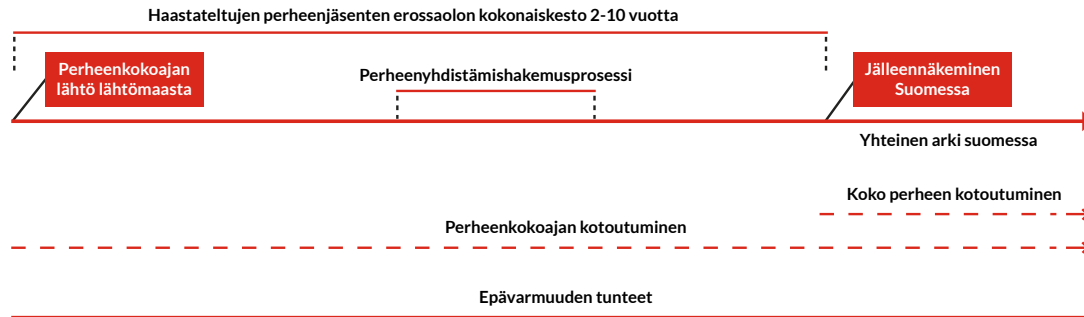
Tässä selvityksessä tarkasteltiin perheenyhdistämistä ja sitä, miten pakolaistaustaiset perheet kokivat perheenyhdistämisen vaikuttaneen perhe-elämään ja vanhemmuuteen. Näitä seikkoja kysyttiin haastatteluissa liittyen niin erossaolemisen aikaan kuin perheen jälleenyhdistymiseen. Selvitys pyrki myös löytämään vastauksia siihen, millaista tukea nämä perheet tarvitsivat ja saivat Suomeen sopeutumiseen ja perheenä elämiseen.

Tämä selvitys tuo esiin kymmenen haastatellun arabiankielisen aikuisen kokemuksen, eikä täten edusta kaikkien perheenyhdistämisen kokeneiden perheiden näkemyksiä. Selvityksessä keskityttiin myös tarkoituksella sellaisiin perheisiin, jotka olivat päässeet yhteen, jotta saataisiin vertailtavia tuloksia ja voitaisiin tarkastella koko perheenyhdistämisen ajanjaksoa. Perheen sisälläkin kokemukset perheenyhdistämisen vaikutuksista perhe-elämään ja vanhemmuuteen vaihtelivat riippuen perheenjäsenten tilanteesta ja rooleista tänä ajanjaksona. Ylipäänsä perheenä eläminen sekä vanhemmuus muuttuivat tänä ajanjaksona sen mukaan, millainen tilanne perheellä milloinkin oli. Perheenyhdistäminen ja siihen liittyvät kokemukset ovat myös hyvin henkilökohtainen aihe. Selvityksen teon aikarajoitteet estivät useamman haastattelukierroksen järjestämisen, mutta se olisi mahdollisesti tuonut entistä enemmän syvyyttä aiheeseen. Myös laajempi otanta eri kieliryhmiä olisi mahdollisesti tuonut esiin erilaisia näkemyksiä.

Haastatteluaineistosta nousi esiin neljä keskeistä teemaa: epävarmuuden aiheuttamat seuraukset perheenjäsenten hyvinvoinnille, vanhempien muuttuvien roolien vaikutus perhedynamiikkaan, lasten ristiriitaiset tunteet sekä kotoutumisen haasteet ja tuen tarve. Nämä teemat toistuivat niin erossaolon kuin perheenyhdistymisenkin aikana. Tässä selvityksessä perheenyhdistäminen käsitetäänkin ajallisesti varsinaisen hakemusprosessin ylittävänä jatkumona. Perheenyhdistämisen

vaiheet alkavat perheenkokoajan lähdön valmisteluista ja lähdöstä perheensä luota. Vaiheet eivät myöskään pääty myönteiseen päätökseen ja perheen saapumiseen Suomeen, vaan tämän jälkeen perhedynamiikan, kotoutumisen ja perheenä elämisen uudelleenjärjestely vievät aikansa. Perheenyhdistämisen eri vaiheita voikin hahmottaa seuraavan aikajanan kautta:

## Perheenyhdistämisen aikajana



**Kuva:** Perheenyhdistämisen aikajana

Erossaolon aika näyttäytyi haastatteluissa erityisen vaikeana silloin, kun tämä oli kestänyt odotettua pidempään tai kun oleskelulupien saamisessa oli ollut haasteita. Haastatellut perheet olivat erossa toisistaan kahdesta jopa kymmeneen vuoteen. Hakemusprosessien mahdollinen toistuvuus lupien määräaikaisuuden takia tuotti monelle haastateltavalle epävarmuutta ja kuormitti myös arkea ja jaksamista. Etenkin perheenkokoajana toimivat painivat henkisten haasteiden kanssa, kun taloudellinen vastuu lankesi heille ja he kokivat, että vastuu perheenyhdistämisen onnistumisesta oli heidän kannettavanaan. Perheet myös etsivät aktiivisesti itse ratkaisuja perheenyhdistämiseen, jos se ei hakemusteitse onnistunut. Haastatteluissa painottui, että perheenä elämistä olisi erossaolon aikana yksinkertaisesti helpottanut erossaolon päättymisen. Myös tieto yhdistymiseen kuluva ajasta olisi tehnyt ajanjaksosta siedettävämpää.

Erossaolon aikana vanhemmuuden roolit muuttuvat, kun lasten kanssa ollut vanhempi siirtyy vastuuseen perheen arjesta. Selvitykseen haastatteluissa perheissä arjesta olivat vastuussa äidit, ja he kertoivat, kuinka uudenlainen rooli oli pitkällä aikavälillä kuormittavaa. Tästä huolimatta he kuitenkin selvisivät haastavistakin tilanteista ja olivat ylpeitä omasta kyvystään kohdata ja ratkaista haasteita. Lapsista erossa olleen vanhemman vanhemmuus oli puolestaan rajoittunutta, eikä hän pystynyt osallistumaan tänä aikana esimerkiksi lasten kasvattamiseen aktiivisesti. Tämä toi mukanaan riittämättömyyden tunteita. Nämä vanhemmat, eli haastatteluaineistoissa isät, ylläpitivät kuitenkin vanhemmuuttaan esimerkiksi olemalla päivittäin yhteydessä perheeseensä. He myös pyrkivät parhaansa mukaan edistämään perheenyhdistämisen onnistumista.

Vanhemmuuden roolit joutuivat jälleen hakemaan muotoaan, kun perhe lopulta yhdistyi. Perheen yhdistyminen oli ylipäätään iloinen ja hyvinvointia lisäävä tapahtuma. Äitien arki helpottui, kun isät pääsivät ottamaan vastuuta arjen pyörittämisestä ja lasten kasvattamisesta. Perheet olivat onnellisia yhdessäolosta turvallisessa ympäristössä. Arki yhdessä oli alussa myös haastavaa. Vanhemmat eivät voineet palata siihen arkeen, jota olivat ennen eläneet, vaan heidän roolinsa olivat

muuttuneet. He olivat muuttuneet myös ihmisinä tänä aikana eletyn elämän takia. Tilanne saattoi myös aiheuttaa konflikteja, sillä yhdistymiseen saattoi liittyä suuria odotuksia tai pelkoja. Uuden arjen totuttelu vei aikaa, ja vanhemmat painottivat molemminpuolisen ymmärryksen tärkeyttä. He painottivat, että puolisoiden täytyy kunnioittaa toisiaan ja olla ymmärtäviäisiä toista kohtaan sekä antaa tilanteen normalisoitua ajan myötä.

Perheen lopulta yhdistyttyä saattoi tilanne herättää ristiriitaisia tunteita riippuen siitä, mitä perheen yhdistyminen lopulta tarkoitti. Vanhempien lisäksi ristiriitaisia tunteita oli myös lapsilla. Reaktio riippui siitä, kuka pääsi Suomeen ja oliko yhteinen tulevaisuus edelleen epävarma. Vaikka Suomeen perheenjäsenenä saapuneet lapset olivat usein innoissaan Suomeen lähdöstä, niin osalle tämä saattoi olla myös vaikea tilanne. Tärkeistä läheisistä tai totutusta ympäristöstä eroaminen ei ollut pitkän erossaolon jälkeen aina helppoa. Parinkin vuoden erossa olo oli lapsen elämässä pitkä aika, eikä kaikilla lapsilla ollut isästä muistikuvia tai he eivät olleet koskaan tavanneet isää kasvotusten. Suhteen uudelleenrakentaminen isään oli valtaosalle lapsista vaikeaa. Nuorimmille lapsille isä saattoi tuntua vieraalta, ja vanhempien lasten kohdalla isä saattoi kohdalla heitä kuin he edelleen olisivat pieniä. Vanhemmat kertoivat lasten kuitenkin lähentyneen isän kanssa ja sopeutuneen uuteen arkeen vähitellen. Joissain tapauksissa suhde äitiin kuitenkin jäi huomattavasti vahvemmaksi. Tästä voidaan päätellä, että erossaolo ei siis missään tilanteessa ole lasten ja vanhemman välisen suhteen kannalta toivottavaa, ja sillä voi olla pysyviä vaikutuksia perheenjäsenten välisiin suhteisiin. Lapsien kokemuksia kuultiin vanhempien kautta mutta edellä mainitut huomiot korostivat tarvetta kuulla myös lapsia itseään. Lasten omat kokemukset ja heidän oma äänensä on tärkeä ja arvokas asia. Jatkokehittämisen kannalta olisikin tärkeää myös kuulla, miten lapset itse kokivat heidän tullessa kuulluksi perheenyhdistämiskokemuksen aikana ja miltä esimerkiksi vanhempien muuttuvat roolit ovat heistä tuntuneet.

Selvityksen tavoitteena oli myös etsiä vastauksia siihen, millaista tukea perheet saivat tai kaipasivat vanhemmuuteen ja perheenä elämiseen perheenyhdistämiskokemuksen aikana. Kuten haastatteluaineistosta on kuitenkin noussut esiin, perheenyhdistämiskokemus on kokonaisuudessaan haastava ajanjakso ja se vaati perheiltä niin henkisiä kuin taloudellisiakin resursseja. Samalla kun perheet jälleenrakentavat yhteistä arkeaan ja työstävät perhedynamiikkaa, heidän tulisi myös kotoutua uuteen maahan ja esimerkiksi oppia uusia kieli. Suoria näkemyksiä vanhemmuuden tai perheenä elämiseen liittyviin tuentarpeisiin ei kuitenkaan haastatteluaineistosta noussut, vaan vastaukset käsittelivät pikemminkin kotoutumista, mihin tukea saatiin kuitenkin selvästi liian vähän ja epäjohdonmukaisesti. Usein kurseille ja kouluun pääsemisessä kesti kuukausia, ja tämän odottaminen oli vaikeaa, mutta lopulta kouluun pääseminen helpotti arkea. Perheillä ei ollut läheskään aina tietoa, mistä ja millaista tukea kotoutumiseen olisi voinut saada, ja vanhemmat toivovatkin selkeyttä järjestelmiin. Kielen oppimiseen kaivattiin tukea, koska kielitaidottomuuden koettiin rajoittavan omaa toimijuutta yhteiskunnassa.

Tukea oli kuitenkin saatu erityisesti yksittäisiltä henkilöiltä ja järjestötyöntekijöiltä. Tuen saaminen etenkin kotoutumiseen liittyen oli riippuvaista perheiden omasta toimijuudesta ja verkostoista. Useat perheet kertoivat saaneensa vain taloudellista tukea. Erityisesti hakemusprosesseihin, kuten omaan oleskelulupaan ja perheenyhdistämiseen, olisikin kaivattu enemmän tukea. Tämän selvityksen puitteissa ei ollut mahdollista käsitellä esimerkiksi eri kuntien tai järjestöjen käytäntöjä siitä, miten ja kenelle kotoutumisen palveluita tai tukea oli tarjolla. Perheiden kokeman tuen pirstaleisuuden takia tämä olisi kuitenkin tärkeä näkökulma. Näkökulman laajentaminen voisi tuo-

da ratkaisuvaihtoja siihen, miten tarjolla olevat palvelut ja perheenyhdistämisen kokeneet perheet löytävät toisensa.

Moni koki myös yksinäisyyttä Suomeen saavuttuaan. Vaikka perheenkokoaja olisi ollut pitkäänkin Suomessa, ei se taannut helppoa kotoutumista, vaan Suomeen tulleet perheenjäsenet kokivat yhtä lailla yksinäisyyttä ja joutuivat selvittämään yhteiskunnan toimintatapoja perusteista lähtien. Toimeentuloedellytyksen täyttäminen saattoi myös edellyttää töiden tekemistä niin paljon, että perheenkokoajan oma kotoutumisprosessi oli jäänyt alkutekijöihinsä, kuten muutamassa haastattelussa näkyi. Perheille kotoutuminen ei ollut vain yksisuuntaista, vaan haluttiin myös ylläpitää omaa kulttuuria, ja tästä oltiin ylpeitä. Kaikesta huolimatta yhteinen arki Suomessa koettiin mukavaksi, lapsista oltiin ylpeitä ja koulumaailma koettiin hyvänä. Vaikeista kokemuksista huolimatta suomalainen yhteiskunta koettiin reiluksi ja turvalliseksi, kun perhe oli päässyt yhdistymään.

# SUOSITUKSET

## SUOSITUKSET PÄÄTTÄJILLE

**Lapsen edulla tulee olla ensisijainen painoarvo, kun tehdään päätöksiä perheenyhdistämisestä.** Tähän selvitykseen haastatellut perheet olivat pisimmillään erossa toisistaan jopa kymmenen vuotta, mikä on pitkä aika kenen tahansa elämässä, mutta erittäin merkittävä aika se on lapsen elämässä. YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen mukaan lapsella on lähtökohtainen oikeus elää vanhempiensa kanssa, ja vanhemmistaan erossa asuvalla lapselle on oikeus tavata ja pitää säännöllisesti yhteyttä kumpaankin vanhempaansa (artikla 9). Tämän oikeuden toteutuminen tulee varmistaa perheitä koskevilla perheenyhdistämissäätöksissä. Erossaolo ei lähtökohtaisesti ole lapsen ja vanhemman välisen suhteen kannalta toivottavaa, ja sillä voi olla pysyviä vaikutuksia perheenjäsenten välisiin suhteisiin.

**Perheenyhdistämiseen vaadittuja toimeentuloedellytyksiä pitää kohtuullistaa.** Toimeentuloedellytysten muutokset ja edellytysten täyttäminen aiheuttavat perheissä epävarmuutta ja stressiä. Riittävän toimeentulotason saavuttaminen on yksinkertaisesti monelle vaikeaa, jopa mahdotonta, jos perheessä on useampi alaikäinen lapsi. Koko perheen Suomeen saaminen saattaa edellyttää etenkin matalammin palkatuilla aloilla töiden tekemistä niin paljon, ettei perheenkokoajan resurssit eivät riitä kotoutumisen kannalta muiden olennaisten seikkojen, kuten kielen, yhteiskunnan tarjoamien palveluiden, elinympäristön sisäistämistä tai sosiaalisten verkostojen rakentamista.

**Perheenjäsenten erossa olemisen aika tulee minimoida.** Selvityksen haastatteluista painottuu, että perheenä elämistä olisi erossaolon aikana yksinkertaisesti helpottanut erossaolon päättyminen. Myös tieto yhdistymiseen kuluva ajasta olisi tehnyt ajanjaksosta siedettävämpää ja vähemmän kuormittavaa. Erossa olemisen aikaan vaikuttavat useat syyt, kuten hakemusprosessin edellyttämä matkustaminen ja asiakirjojen hankkiminen lisäselvityksineen, toimeentuloedellytysten täyttäminen ja käytännön järjestelyt. YK:n lasten oikeuksien sopimus korostaa valtioiden velvollisuutta käsitellä hakemus perheen jälleenyhdistämiseksi myönteisesti ja viivyttämättä (artikla 10). Myös YK:n lapsen oikeuksien komitea kehotti Suomea vuonna 2023 poistamaan perheenyhdistämisen lailliset ja taloudelliset esteet.



## SUOSITUKSET PERHEIDEN KANSSA YHTEISTYÖTÄ TEKEVILLE

Perheille on taattava riittävä tuki oleskeluluvan hakemiseen perhesiteen perusteella, ja tuen tulee olla helposti saatavilla. Riittävä tuki varsinaisen perhesiteen perusteella saatavan oleskeluluvan hakemuksen laatimiseen voi lyhentää merkittävästi aikaa, minkä perheenjäsenet joutuvat olemaan erossa toisistaan. Tuen tarjoaminen hakemuksen tekemiseen vähentäisi esimerkiksi kielitaidon puutteesta johtuvia väärinymmärryksiä ja lisäselvitystarpeiden tuottamia viivästyksiä. Perheille ei ole selvää, miltä tahoilta on mahdollista saada apua perhesiteen perusteella tehtävän oleskelulupahakemuksen laatimiseen.

Perheiden kanssa työskenteleville on taattava riittävä osaaminen perheenyhdistämisen erityiskysymyksistä. Perheenyhdistämisen haasteet liitetään usein hakemusprosessin koettuun haastavuuteen. On tärkeää, että perheiden kanssa työskentelevillä ammattilaisilla on riittävä käsitys siitä, miten kokonaisvaltaisesti perheenyhdistäminen lopulta saattaa vaikuttaa koko perheeseen. Perheenyhdistämiskokemuksen kesto saatetaan mitata vuosissa. Tänä aikana koettu epävarmuus perheen yhdistymisestä vaikuttaa kaikkien perheenjäsenten henkiseen ja fyysiseen hyvinvointiin. Perheenjäsenten keskinäinen dynamiikka muuttuu eri vaiheissa tänä ajanjaksona ja vaatii työstämistä: niin lasten suhde vanhempiinsa kuin vanhempien suhde toisiinsa. Tämä kaikki vie perheiden resursseja esimerkiksi uuden kielen oppimiselta ja uuteen yhteiskuntaan perehtymiseltä. Perheiden tilannetta ja tarpeita tuleekin tarkastella kokonaisvaltaisesti.

Kotoutumisen tuen palveluiden tulee olla perheille helposti saatavilla ja koko perheen kotoutumista tulee tarkastella kokonaisuutena. Kotoutuminen edellyttää tietoa ja ymmärrystä yhteiskunnasta sekä kielitaitoa. Tähän kaikkeen perheet kaipasivat tukea. Haastateltavat kokivat tuen nyt sirpaleisiksi eivätkä perheet olleet löytäneet tai olleet tietoisia heille tarjolla olevista palveluista. Perheenyhdistämisen läpikäyminen vaatii koko perheeltä resursseja ja täten vaikuttaa koko perheen kotoutumiseen. Perhettä tuleekin tarkastella kotoutumisprosessissa kokonaisuutena eikä vain eri perheenjäsenten yksilöllisten prosessien kautta. Etenkin kotoutumisen alkuvaiheessa omankieliset palvelut ovat myös olennaisia, jotta tieto on saavutettavaa ja helposti lähestyttävää. Perhe on voimavara ja perheen tuoma tuki helpottaa sopeutumaan uuteen ympäristöön.

# LÄHTEET

## Artikkelit:

**Halme-Tuomisaari, M., Tapaninen, A.-M., & Aunela, H. (2019).** Where's the well: DNA evidence, personal narratives and unpredictability in Finnish family reunification. *Migration Studies*, 7(2), 245–265.

**Hiitola, J. (2019).** Locating forced migrants' resources: Residency status and the process of family reunification in Finland. *Social Inclusion*, 7(4), 190–199.

**Hiitola, J., Karimi, Z. & Leinonen, J. (2023).** Navigating Affective (In)securities: Forced Migration and Transnational Family Relationships. Teoksessa M. Tiilikainen, J. Hiitola, A.A. Ismail & J. Palander (toim.) *Forced Migration and Separated Families: Everyday Insecurities and Transnational Strategies*. Cham: Springer Nature, 183–197.

**Hiitola, J., Turtiainen, K., & Vuori, J. (2020).** Small agency and precarious residency in Afghan refugee families. Teoksessa J. Hiitola, K. Turtiainen, S. Gruber & M. Tiilikainen (toim.) *Family Life in Transition: borders, transnational mobility, and welfare society in Nordic countries*. Abingdon Oxon; Routledge, 177–188.

**Hirsjärvi, S. & Hurme, H. (2008).** *Tutkimushaastattelu: teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press.

**Laajasalo, T., Alatalo, M., Peltonen, K., Lämsä, R., Koivisto, M., Tran, N., Sibbie, P. Skogberg N. (2023).** ”Paljon on perheitä, jotka eivät uskalla pyytää apua” Ulkomailta tulleiden vanhempien tukea on tehostettava. *Yhteiskuntapolitiikka* 88 (4), 439–445.

**Lehtonen, A. & Niinimäki, T. (2015).** *Perheenyhdistämisen hyvät käytännöt. Työskentelymalli perheenyhdistämisen kautta saapuvien maahanmuuttajien vastaanottoon*. Saatavissa [https://static1.squarespace.com/static/588b45a9be659431218f8388/t/592ef31f37c5811d2cbda-d3f/1496249227777/opy\\_opas.pdf](https://static1.squarespace.com/static/588b45a9be659431218f8388/t/592ef31f37c5811d2cbda-d3f/1496249227777/opy_opas.pdf). Viitattu 20.11.2024. EIJÄ ry.

**Leinonen, J., & Pellander, S. (2020).** Temporality and everyday (in)security in the lives of separated refugee families. Teoksessa J. Hiitola, K. Turtiainen, S. Gruber & M. Tiilikainen (toim.) *Family Life in Transition: borders, transnational mobility, and welfare society in Nordic countries*. Abingdon Oxon; Routledge, 118–128.

**Näre, L. (2020).** Family lives on hold: Bureaucratic bordering in male refugees' struggle for transnational care. *Journal of Family Research*, 32(3), 435–454.

**Orjasniemi, J. (2019).** ”Lapsi tietenkään tämä pienokainen, ei enää muistanut hänen isää”. HUMAK. Opinnäytetyö. Saatavissa <https://www.theseus.fi/handle/10024/227862>. Viitattu 20.11.2024.

**Pakolaisneuvonta (2021).** *Family Reunification Practices in Finland*. Suomen pakolaisneuvonnan raportti 15.3.2021. Saatavissa [https://www.unhcr.org/neu/wp-content/uploads/sites/15/2021/04/Family-Reunification-Practices-in-Finland-Report\\_.pdf](https://www.unhcr.org/neu/wp-content/uploads/sites/15/2021/04/Family-Reunification-Practices-in-Finland-Report_.pdf). Viitattu 9.1.2024.

Palander, J. (2023). Family Reunification Restrictions and the Politics of Belonging in Finland. *Retfaerd: nordisk juridisk tidsskrift*, 175 (1) , 43-55.

Palander, J., Baraka, U., Gustafsson, H., Kvalvaag, A. M., Lokot, M., Martuscelli, P. N., Mesgena, H. Y., Tuzi, I. & Wray, H. (2023). International Human Rights Frameworks in Relation to National Family Reunification Policy and Administrative Practice. Teoksessa M.Tiilikainen, J. Hiitola, A.A. Ismail & J. Palander (toim.) *Forced Migration and Separated Families: Everyday Insecurities and Transnational Strategies*. Cham: Springer Nature, 15-40.

Pynnönen K. & Väättäin S. (2023). *Perheenyhdistämisen jälkeinen tuki -Perheiden näkemyksiä*. Laurea. Opinnäytetyö. Saatavissa <https://www.theseus.fi/handle/10024/806802>. Viitattu 20.11.2024.

Socca (2011). ”Jatkuva huoli, ikävä ja suru” -kokemuksia perheenyhdistämisestä. Raportti pakolaisen perheenyhdistämishojelman kautta tulleiden perheiden haastatteluista. Saatavissa [https://socca.fi/files/961/Perheenyhdistaminen\\_haastattelut.pdf](https://socca.fi/files/961/Perheenyhdistaminen_haastattelut.pdf) (ollut saatavissa selvityksen kirjoittamisen aikana syksyllä 2024).

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2018). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi* (Uudistettu laitos.). Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

#### Verkkosivut:

Kansainvälistä suojelua saaneen puoliso - Hakemukset 1/2024–11/2024. Maahanmuuttovirasto. Verkkosivu. <https://tilastot.migri.fi/#applications/21205/59/1/129>. Viitattu 17.12.2024.

Käsittelymaksut ja maksaminen n.d. Maahanmuuttovirasto. Verkkosivu. <https://migri.fi/kasittelymaksut-ja-maksaminen>. Viitattu 8.1.2024.

Käsittelyajat n.d. Maahanmuuttovirasto. Verkkosivu. <https://migri.fi/kasittelyajat#perhe>. Viitattu 6.2.2025.

Pakolaisuus. Pelastakaa Lapset. Verkkosivu. <https://www.pelastakaaalapset.fi/tyomme/mita-teenme/lapset-kriiseissa/pakolaisuus/> Viitattu 22.1.2024.

Toimeentuloedellytys Suomesta oleskeluluvan saaneen perheenjäsenelle. n.d. Maahanmuuttovirasto. Verkkosivu. <https://migri.fi/toimeentuloedellytys-suomesta-oleskeluluvan-saaneen-perheenjasenelle> Viitattu 8.1.2025.

Perhe ja kotoutuminen. Väestöliitto. Verkkosivu. <https://www.vaestoliitto.fi/maahanmuuttajat/kotoutuminen/perhe-ja-kotoutuminen/> Viitattu 15.1.2025.

Perhe on tärkeä voimavara kotoutumisessa. Kotoutumisen osaamiskeskus. Verkkosivu. <https://kotoutuminen.fi/lapset-nuoret-ja-perheet>. Viitattu 20.1.2025.

Väestö pääasiallisen toiminnan, kielen, ammattiaseman, sukupuolen, iän ja vuoden mukaan - Vuosi 2023. Tilastokeskus. Verkkosivu. [https://pxdata.stat.fi/PxWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin\\_tyokay/statfin\\_tyokay\\_pxt\\_115g.px/chart/chartViewColumn/](https://pxdata.stat.fi/PxWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin_tyokay/statfin_tyokay_pxt_115g.px/chart/chartViewColumn/) 17.12.2024.

**Lait:**

**Laki ulkomaalaislain muuttamisesta 505/2016.** <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2016/20160505>

**Ulkomaalaislaki 301/2004.** <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2004/20040301#L4P50>

# LIITTEET

Esimerkki haastattelulomakkeesta

Päivämäärä:

Haastateltava:

Lähtömaassa yksin tai lasten kanssa ollut, perhe nyt yhdessä Suomessa

Haastattelijan ja Pelastakaa Lapset ry:n esittely

Suostumuslomakkeen läpikäyminen sekä allekirjoittaminen

Taustakysymykset

1. Ikä?	
2. Sukupuoli?	( ) Nainen ( ) Mies ( ) Muu
3. Lähtömaa?	
4. Ketä perheeseesi kuuluu? <i>Apukysymys: Monta lasta perheessäsi on ja minkä ikäisiä he ovat?</i> <i>Lisäksi: Ketä perheeseesi kuului perheen erossaolon aikana ja minkä ikäisiä lapset olivat tällöin?</i>	
5. Kuinka pitkään olitte erossa toisistanne? <i>Apukysymys: aika puolisoasi lähdistäsi siihen, kun perheesi pääsi Suomeen</i>	
6. Milloin saavuit perheesi kanssa Suomeen?	

### Taustatiedot hakemusprosessista

7. Millä perusteella saitte oleskeluluvan perheellesi?	<input type="checkbox"/> pakolaisaseman saaneen perheenyhdistäminen <input type="checkbox"/> oleskelulupa perhesiteen perusteella <input type="checkbox"/> Suomen kansalaisen perheenjäsen <input type="checkbox"/> muu
8. Kuinka pitkään varsinainen hakemusprosessi kesti?  <i>Apukysymys: Kuinka pitkään kesti hakemuksen tekemisestä päätöksen saamiseen?</i>	<input type="checkbox"/> alle vuoden <input type="checkbox"/> 1-2 vuotta <input type="checkbox"/> 2-3 vuotta <input type="checkbox"/> 3-4 vuotta <input type="checkbox"/> 4-5 vuotta <input type="checkbox"/> yli 5 vuotta

### Erossa olemisen aika:

9. Miten pidit yhteyttä puolisesi kanssa?

a. Apukysymys: kuinka usein piditte yhteyttä?

10. Miten lapset pitivät yhteyttä toisessa maassa olevaan vanhempaan?

11. Miten valmistauduit Suomeen tulemiseen?

12. Saitko jostain tukea tähän?

13. Miten lapset suhtautuivat tulevaan muutokseen?

14. Miten lapset suhtautuivat erossa olemiseen toisesta vanhemmasta?

15. Vaikuttiko se jotenkin omaan vanhemmuuteen, että toinen perheen vanhemmista oli perheestä erossa?

### Aika perheenyhdistämisen jälkeen:

16. Miten sopeutuminen Suomeen sujui, kun olitte taas perheenä yhdessä?

a. Apukysymys: Mitkä asiat olivat positiivisia? Mitkä asiat täällä eivät vastanneet odotuksia?

17. Millaista tukea saitte sopeutumiseen ja keneltä?

18. Mihin muuhun olisitte kaivanneet tukea?
19. Onko eläminen Suomessa vaikuttanut jotenkin siihen tapaan, miten kasvatat lapsiasi?
20. Jos kyllä, niin miten?
21. Miten koet, että tämä koko kokemus, mitä olemme nyt käyneet läpi, vaikutti teihin perheenä?

**Lopettaminen:**

22. Mitä teidän perheellenne kuuluu nyt?
23. Haluatko antaa palautetta haastattelusta?

Jos vielä on aikaa, kysytään myös seuraavia:

**Ryhmän toiminnan kehittäminen:**

24. Mistä sinun mielestäsi olisi tärkeä puhua perheiden kanssa, jotka ovat käyneet läpi perheenyhdistämisprosessin?
25. Mitä asioita olisi hyvä käsitellä lasten kanssa perheenyhdistämiseen liittyen?

**Kiitos haastattelusta!**



KUVA: OLGA RYZANTSEVA / PELASTAKAA LAPSET



**Pelastakaa Lapset**

Pelastakaa Lapset on maailman johtava sitoutumaton lapsijärjestö, joka saa aikaan välittömiä ja pysyviä muutoksia lasten elämässä. Yhdessä turvaamme jokaisen lapsen oikeuden elämään, suojeluun, oppimiseen ja osallisuuteen Suomessa ja maailmalla.

Koska lasten tulevaisuus alkaa nyt.

**pelastakaalapset.fi**



**Euroopan unionin  
osarahoittama**

*Euroopan union osarahoittama.*